

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Historie Akciového pivovaru a sladovny Nová Paka

Tereza Bartáková

Bakalářská práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza Bartáková**
Osobní číslo: **H18109**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Téma práce: **Historie Akciového pivovaru a sladovny Nová Paka**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování

Zpracování historie východočeského pivovarnického podniku na základě studia pramenů uložených ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Základní informace budou doplněny o studium soudobé dokumentace, regionální či oborové literatury. Zpracován bude zejména správní vývoj podniku v kontextu fungování specifického potravinářského průmyslu. Práce bude zaměřena rovněž na průzkum pramenů v dalších paměťových regionálních institucích.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

SOA v Zámrsku, Archivní soubor Akciový pivovar a sladovna Nová Paka.

BASAŘOVÁ, Gabriela –HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0.

ČESÁKOVÁ M.- HELIGROVÁ M.- KRAUSOVÁ J. *Archiv města Nová Paka, 1601-1945 (1958)*. Inventář. SOkA Jičín, 2002.

KRATOCHVÍLE, Antonín. *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. Praha, 2005. 265 s. ISBN 80-86576-16-7.

NOVÁK VEČERNÍČEK, Jaroslav. *Dějiny piva: od zrození až po konec středověku*. Brno, 2009. ISBN 978-80-251-2019-4.

PULEC, Jan. *Geografická analýza pivovarnického průmyslu v Česku*. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova, 2014.

ŠIMKOVÁ, Vlasta –TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámrsk, 1986.

Regionální literatura

Soudobá dokumentace

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Helena Pochobradská, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. března 2020

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. března 2021

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré citované prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou vypsány na konci této práce v seznamu internetových zdrojů, literatury a pramenů. Byla jsem seznámena s tím, že se na tuto bakalářskou práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/200 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Dále souhlasím se zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 8. června 2021

Tereza Bartáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Heleně Pochobradské, Ph.D. za ochotu pomoci v této době, kdy se k pramenům dalo dostat jen s velkými obtížemi a za její cenné rady. Dále děkuji zaměstnancům Státního oblastního archivu se sídlem v Zámrsku, jmenovitě Mgr. et Mgr. Josefu Kindlovi, správci fondu Akciový pivovar a sladovna Nová Paka. Na závěr jsem vděčná za důvěru, kterou mi dávala moje rodina, přítel a přátelé.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje zpracování historie východočeského Akciového pivovaru a sladovny Nová Paka. První část je zaměřena na dějiny pivovarnictví v Čechách, v kapitole Historie pivovarnictví v Nové Pace je uvedeno, jak se vyvíjel pivovarnický průmysl v tomto městě. Ve třetí části pomocí pramenů ze Státního oblastního archivu v Zámrsku je nastíněn zejména správní vývoj novopackého pivovaru v kontextu fungování specifického potravinářského průmyslu od jeho založení po současnost.

Klíčová slova

pivo, pivovar, sladovna, dějiny, Nová Paka,

Title

History of the Nová Paka joint-stock brewery and malt-house

Summary

The bachelor thesis deals with the history of the East bohemian joint-stock brewery and malt-house Nová Paka. In the first part, the work is focused on the history of the brewing in Bohemia, in the chapter history of brewing in Nová Paka is described brewing industry in this town. In the third part with the help of archival sources will try to outline the administrative development of the Nová Paka brewery in the context of specific food industry operation from its establishment to the present.

Keywords

beer, brewery, malt-house, history, Nová Paka

Obsah

Úvod.....	1
1. Historie pivovarnictví v Čechách.....	2
2. Historie pivovarnictví v Nové Pace.....	15
3. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka.....	18
3.1. Před stavbou pivovaru.....	18
3.2. Stavba pivovaru	19
3.3. První roky fungování	20
3.4. Válečná léta.....	23
3.5. Obnova výroby po první světové válce.....	24
3.6. Pivovar za okupace a druhé světové války	26
3.7. Poválečná léta	27
3.8. Pivovar v rukou soukromníků.....	31
3.9. Pivovar v posledním desetiletí	33
4. Sladovna	36
5. Novopacké pivo.....	38
6. Závěr.....	42
7. Conclusion.....	45
8. Seznam pramenů	48
9. Seznam literatury.....	49
10. Internetové zdroje	53
11. Seznam obrazových příloh	57
12. Obrazové přílohy	58

Úvod

Poté, co jsem dostala možnost zpracovat dějiny pivovaru, věděla jsem, že výběr podniku, navíc podniku z východních Čech, ve kterých žiji, mi bude blízký. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka je fond, který stále ještě nebyl zpracován ve formě bakalářské práce, a proto jsem se rozhodla věnovat se právě jemu.

Ke zpracování byl využit zejména zpracovaný archivní soubor Akciový pivovar a sladovna Nová Paka ze Státního oblastního archivu v Zámrsku. Informace jsou dále doplněny o oborovou a regionální literaturu, a jelikož se o pivo dozvídáme čteně i na internetu, objevují se zde i zdroje internetové.

Na začátku se bakalářská práce zabývá obecnou historií pivovarnictví na našem území. Ta začíná už v roce 993, kdy biskup Vojtěch zakazuje mnichům Břevnovského kláštera vařit pivo, aby se více věnovali své řeholi. Postupně se dostane až do současnosti.

Další kapitola je zaměřena na pivovarnický průmysl v Nové Pace, který počíná již ve 13. století, když byl vystavěn dřevěný pivovar, který později shořel.

Následuje kapitola popisující správní vývoj podniku Akciový pivovar a sladovna Nová Paka. Stavba pivovaru se datuje do roku 1871 a o rok později v červenci 1872 už vařil pivo, v práci se objeví informace o stavu před stavbou, vlastní stavbě a jeho trvání s přesahem do současnosti. Na konci tohoto oddílu se ještě krátce zmíní o důležitosti sladovny.

V další kapitole práce líčí současný výběr druhů piv, která můžeme zakoupit na jedné ze tří podnikových prodejen. Jsou rozdělena na ta nepřetržitě vyráběná a na ta, která pivovar prodává pouze při určitých událostech v roce.

1. Historie pivovarnictví v Čechách

Už dávné kmeny znaly výrobu piva. Již v 10. až 7. tisíciletí př. n. l. pěstovali obilí Mezopotámci, pivo bylo častým nápojem k pokrmům v Egyptě a také Germáni si na něm rádi pochutnali. Nejnovější výzkum ze 14. února 2021 prokázal existenci velkopivovaru z doby faraona Narmera vládnoucího v Egyptě kolem roku 3000 př. n. l. Nalezen byl v lokalitě Abydos asi 450 km jižně od Káhiry. Šéf egyptské rady pro starožitnosti Mustafa Vazír popsal nález osmi výrobních jednotek obsahujících čtyři desítky keramických mís pro ohřívání směsi obilí a vody.¹

V českém prostředí byli ale prvními Břevnovští mniši, kteří už při vysvěcení zdejšího kláštera v roce 993 vařili pivo. Biskup Vojtěch jim pro větší poslušnost, odňal právo várečné, které Češi dostali zpět až za panování Václava I. (1205-1253).² Listina o vaření piva v Břevnovském klášteře však podle pivního publicisty Zdeňka Suzy není pravá. Podle něj se ale určitě pivo vařilo v 11. století mnichy v nově zakládaných kláštěrech. Pivo se vyrábělo z chleba, bylo plné kvasinek a pilo se teplé.³

Výroba piva je poprvé zmíněna nadační listinou Vratislava II. z roku 1088, kde tento český král dává kanovníkům vyšehradské kapituly desátek chmele pro vaření piva.⁴ Vznik vyšehradské kapituly v roce 1070 vděčil právě zásluze Vratislava II., který tak posílil svoje vladařské postavení, když vynětím kapituly z pravomoci pražského biskupství oslabil jeho vliv. Na Vyšehradě poté sídlili panovníci až do poloviny 12. století.⁵ Dokladem prvního pěstování suroviny potřebné k výrobě piva je listina Břetislava I. napsána někdy mezi jednadvaceti lety jeho vlády 1034-1055, kde uděluje desátku chmele z Žatce, Staré a Mladé Boleslavi kapitule ve Staré Boleslavi.⁶ V roce 1130 král Soběslav přikázal podhradním platit

¹ Ct24.ceskatelevize.cz. *V Egyptě objevili nejstarší velkopivovar na světě. Vařilo se v něm už před pěti tisíci lety.* Online [cit. 2021-02-19]. URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3269998-v-egypte-objevili-nejstarsi-velkopivovar-na-svete-varilo-se-v-nem-uz-pred-peti-tisici>>.

²BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 18n.

³Ct24.ceskatelevize.cz. *Alkohol, metla lidstva.* Online [cit. 2021-03-10]. URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1114024-alkohol-metla-lidstva>>.

⁴Zejdlik.cz. *Historie piva v Českých zemích.* Online [cit. 2020-10-21]. URL:< <http://www.zejdlik.cz/zejdlikopedie/vse-o-pivu/historie-piva-a-dalsi-zajimavosti/historie-piva-v-ceskych-zemich#>>.

⁵Praguecityline.cz. *Vyšehradská kapitula – historie.* Online [cit. 2021-02-1]. URL:< <http://www.praguecityline.cz/prazske-pamatky/vysehradska-kapitula-historie>>.

⁶Zejdlik.cz. *Historie piva v Českých zemích.* Online [cit. 2020-10-21]. URL:< <http://www.zejdlik.cz/zejdlikopedie/vse-o-pivu/historie-piva-a-dalsi-zajimavosti/historie-piva-v-ceskych-zemich#>>.

desátek z vaření piva vyšehradské kapitule a zároveň vyšehradští kanovníci mohli podle této listiny odebírat jedno vědro piva a jedno vědro medu týdně.⁷

Zajímavostí z rané doby je také úplně první protialkoholní zákon u nás pocházející již z roku 1039 od zmíněného Břetislava I., který však sám nepředpokládal jeho striktní dodržování. Od té doby už se v českých zemích k úplné prohibici alkoholu nikdy nepřikročilo.⁸

Výroba piva se v této rané době zásadně rozdělovala na sladování a vaření. Každé části se věnoval jiný odborník – sladovník a pivovarník. Tzv. dvorní měl zásobovat vyrobeným pivem královský dvůr.⁹

Ve 13. století panovník zakládal královská města, která se stala jeho hospodářskými oporami. Živobyť královen zajišťovala zase věnná města a pod panovníkovu suverenitu patřila také horní města. Naopak města poddanská patřila církvi či šlechtě. Tato města dostávala četná privilegia. Právo postavit si hradby nebo popravovat těžké zločince doplnily obchodní výsady. Tzv. právo mílové zakazovalo komukoli kromě měšťanů daného města provozovat v okruhu jedné míle provoz živnosti a následný prodej. Tzv. právo várečné se týkalo přímo piva, které mohl připravovat každý, kdo měl ve městě sídlo, ze kterého platil daně.¹⁰

Prosperita v této době vděčí také tomu, že komunikace, po kterých se obchodníci přepravovali za obchodem, vedly mimo České království. Mezi roky 1347-1352 se totiž v Evropě objevila epidemie moru, kterou přivlekly krysy na lodích vezoucích obilí z Krymského poloostrova. Mor se rychle rozšířil na jih a západ Evropy a poté i do německých či rakouských zemí, Uher, Pobaltí a moskevského knížectví. Čechy „černá smrt“ nezasáhla, a tak se mohly ekonomicky rozvíjet a dohnat tak mnohem lépe hospodářsky rozvinutou západní Evropu.¹¹ Mor se poté do Čech dostal v roce 1380, kdy vysoký úbytek obyvatelstva způsobil ránu pro všechny oblasti života.¹²

⁷Ceske-pivo.cz *Historie českého pivovarnictví*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/historie-ceskeho-pivovarnictvi>>.

⁸Ct24.ceskatelevize.cz. *Alkohol, metla lidstva*. Online [cit. 2021-03-10]. URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1114024-alkohol-metla-lidstva>>.

⁹CHODOUNSKÝ, František – BERNAT, Josef. *Příspěvek k dějinám českého pivovarnictví*. Praha, 1891. s 131n.

¹⁰VANÍČEK, Vratislav – ČORNEJ, Petr – ČORNEJOVÁ, Ivana – RADA, Ivan. *Dějiny země koruny české I*. Praha, 2003. s. 86.

¹¹Tamtéž, s. 128n,

¹²Tamtéž, s. 133.

V průběhu 12. – 14. století mohl pivovarskou živnost provozovat každý měšťan i vedle svého jiného řemesla.¹³ Těch, kdo vařili pivo sami doma, nebylo pro drahou výbavu k výrobě mnoho. Měšťané využívali spíše pivovarů bohatých. Jednalo se o právovárečné domy, které umožňovaly přímo vaření, nákladnické domy, které obsahovaly jen sladovnu a ostatní domy bez várečného práva. Postupně se tito právovárečníci setkávali ve společných městských pivovarech.¹⁴ Městská rada určovala pořadí, ve kterém se budou měšťané ve vaření piva střídat.¹⁵ Měšťanům se nelíbilo, že pivo vaří i příslušníci šlechty, která měla podobné právo, jako bylo právo mílové a várečné také na svých dominiích, a tak se snažili u krále dojít k určitému řešení. V roce 1517 Svatováclavskou smlouvou potvrdil na šest let král Ludvík právo šlechty pivo vyrábět, avšak bez možnosti jeho prodeje na výročních trzích. Šlechta už se nikdy činnosti vaření piva nezřekla.¹⁶ Zároveň začalo platit tzv. propinační právo, které výrazně omezilo výstavbu pivovarů.

Úplně nejstarším českým pivovarem byl pivovar v Cerhenicích, který byl založen už roku 1118.¹⁷ K dalším nejstarším pivovarům patří například pivovar v Teplé (1200), Hodoníně (1228), Olomouci (1250), Německém Brodu (1333), Vodňanech (1336), Jilemnici (1348) či v Třeboni (1379).¹⁸ Právě ten Třeboňský nebo také pivovar Broumovský (vznik r. 1348) fungují dodnes.¹⁹ Podle historika Václava Vladivoje Tomka bylo mezi roky 1348 a 1419 jen v Praze 36 pivovarníků, 287 sladovníků, 55 pivovarů a 86 sladoven.²⁰

Řemeslo se záhy dočkalo i vytvoření tzv. cechů neboli svazků řemeslníků provozujících stejné řemeslo. Cechy měly kontrolovat ceny, množství zboží či počet mistrů v jejich určeném odvětví a starat se o členy v rámci funkce sociální a charitativní.²¹ Důsledkem ale mnohdy bylo umělé omezování produkce a růst ceny zboží. Proto už roku

¹³CHODOUNSKÝ, František – BERNAT, Josef. *Příspěvek k dějinám českého pivovarnictví*. Praha, 1891. s. 131.

¹⁴BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 24n.

¹⁵CHODOUNSKÝ, František – BERNAT, Josef. *Příspěvek k dějinám českého pivovarnictví*. Praha, 1891. s. 131.

¹⁶CHODOUNSKÝ, František – BERNAT, Josef. *Příspěvek k dějinám českého pivovarnictví*. Praha, 1891. s. 132.

¹⁷Ceske-pivo.cz *Historie českého pivovarnictví*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/historie-ceskeho-pivovarnictvi>>.

¹⁸BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 24n.

¹⁹Mladypodnikatel.cz. *Historie podnikání v Čechách: Jak to všechno začalo a kdy vznikly první podniky*. Online [cit. 2021-02-12]. URL: <<https://mladypodnikatel.cz/historie-podnikani-v-cechach-t4444>>.

²⁰CHODOUNSKÝ, František. *Několik listů o pivě a pivovarnictví*. Praha, 1886. s. 40.

²¹VANÍČEK, Vratislav – ČORNEJ, Petr – ČORNEJOVÁ, Ivana – RADA, Ivan. *Dějiny země koruny české I*. Praha, 2003. s. 239.

1361 vzniklo první opatření proti cechům, aby řemeslníci vzájemnými úmluvami nezdražovali výrobky.²²

Nejstarším cechovním řádem z roku 1353 je sladovnický řád z Brna, který měl dohlížet na kvalitu vařeného piva.²³ Obdobný cech byl v pražském prostředí založen počátkem 15. století.²⁴ „*V jejich znaku většinou bývaly vyobrazeny sladovnické nástroje: dvě zkřížené limpy, kterými se obracel a převrstvoval slad při sušení na valachu, hrablo k promíchávání piva v kvasných kádích, dřevěná lopata (vidrovačka) na přehazování sladu na humně a naběračka (šoufek) na protahování (provzdušňování) piva v kvasné kádi.*“²⁵ Pivovarnictví cechy nemělo, protože tento obor byl považován za obchodní činnost a nikoliv za řemeslo.²⁶ To stvrdil i Václav IV. již v roce 1398, kdy právo vařit mohli podle něj pouze měšťané, protože se jedná o obchod. Sladovnictví bylo řemeslem, a tak sladovník nemohl kromě něj vykonávat nic jiného. Na druhou stranu právovárečníci mohli vykonávat i jiné profese nesouvisející s pivem.²⁷ Václav IV. je dodnes patronem českého piva a každoročně v září vždy v čase jeho svátku se pořádají tzv. Dny českého piva, oslavy piva, hospod a gastronomie.²⁸ Piva vyráběná ve 14. století byla z ječmene, pšenice a ojedinele i ovsa. Nejčastějšími se stala piva svrchně kvašená, dále tzv. popeněžní, silná nebo také stará spodně kvašená.²⁹

Roku 1481 se poprvé dotkla piva daň, která měla sloužit ke splacení královského dluhu. V letech 1491, 1497, 1513, 1514 a 1515 se král dohodl se stavy, že jim povolí daň vybírat a za to slíbil, že až se dluhy splatí, nebude již dále daň z piva potřebná. Roku 1534 s pivní daní znovu český sněm souhlasil. Do roku 1546 se vybírala daň ze sladu, týkající se každého sladovníka a daň pivní toho, kdo nápoj prodával či točil. Po roce 1546 se platila jen

²²BURDA, Tomáš. Průmysl. In *Ottova obrazová encyklopedie: Česká republika*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7360-724-1. s. 142n.

²³BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 27.

²⁴Ceske-pivo.cz *Historie českého pivovarnictví*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/historie-ceskeho-pivovarnictvi>>.

²⁵Asz.cz. „*Kde se pivo vaří...*“ – *výstava o historii českého pivovarnictví*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:<<https://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/vystavy-a-seminare/8222-kde-se-pivo-vari-8230-8220-vystava-o-historii-ceskeho-pivovarnictvi.html>>.

²⁶Dvojka.rozhlas.cz. *607. schůzka: teprve pivo udělá žízeň krásnou*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <https://dvojka.rozhlas.cz/607-schuzka-teprve-pivo-udela-zizen-krasnou-7940290>>.

²⁷STANĚK, Josef. *Blahoslovený sládek – kapitoly z dějin piva*. Praha, 1984. ISBN 24-002-84. s. 81.

²⁸Ceske-pivo.cz *Dny českého piva*. Online [cit. 2021-03-22]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/cp/dny-ceskeho-piva>>.

²⁹BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 62.

daň pivní.³⁰ Z předchozího je viditelné, že daň byla na pivo uplatňována jen příležitostně. Až po roce 1546, kdy Ferdinand I. uvalil na městské pivovary tzv. posudné, které znamenalo platit určitou částku z každého prodaného či vyšenkovaného sudu s pivem, se poplatek začal platit pravidelně. Navíc tento poplatek byl každým dalším rokem vyšší. Ferdinand touto zvláštní dávkou zároveň oklikou napomohl šlechtickému pivovarnictví. Poddaní byli totiž povinni na základě tzv. přímusu odebírat od vrchnosti veškeré její zboží či služby, tzn. i pivo, které se nevyužívalo jen jako nápoj, ale také například k vaření polévek. Tak měli šlechtici snadněji obstarány vyšší příjmy.³¹ Městské pivovarnictví dále upadalo po roce 1547, kdy se některá města vzbouřila proti nadvládě Habsburků a ti jim na oplátku konfiskovali majetek.³²

V roce 1585 poprvé popsal osobní lékař habsburského císaře Rudolfa II. a také přírodovědec Tadeáš Hájek z Hájku postup výroby piva. Další osobností, která se podílela na reformě pivovarnictví, byl František Ondřej Poupě (1753-1805), který u pivní výroby prosazoval ječmen, nejlépe jednorodí³³ a absenci koření v pivě.³⁴ Věřil, že koření mohou nahradit suroviny jako kukuřice nebo rýže, které hojně používaly země jako Anglie, Německo nebo Amerika.³⁵ Poupě dále nově uspořádal zařízení pivovaru, počal kontrolovat teplotu teploměrem a stanovil tzv. pivní váhu.³⁶ V Brně založil sladovnickou školu, jejíž úspěch tkvěl zejména na praktické výuce technologického postupu, kterým se lépe zapamatuje i potřebná teorie.³⁷ Roku 1794 Poupě vydal dílo *Die Kunst des Bierbrauens physich-chemisch-ökonomisch beschrieben*, kterým se pivovarnictví začalo vnímat jako vědecký obor. V Praze byla první sladovnická škola založena prof. Antonínem Bělohoubkem roku 1869, tento významný český chemik se podílel i na³⁸ založení Výzkumného ústavu pivovarského a sladařského v roce 1886.³⁹

³⁰CHODOUNSKÝ, František – BERNAT, Josef. *Příspěvek k dějinám českého pivovarnictví*. Praha, 1891. s. 133.

³¹VANÍČEK, Vratislav – ČORNEJ, Petr – ČORNEJOVÁ, Ivana – RADA, Ivan. *Dějiny země koruny české I. Praha*, 2003. s. 238.

³²Wikipedie.org. *Pivo*. Online [cit. 2021-03-23]. URL:< <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pivo>>.

³³CHODOUNSKÝ, František – BERNAT, Josef. *Příspěvek k dějinám českého pivovarnictví*. Praha, 1891. 20 s.

³⁴Zejdlik.cz. *Historie piva v Českých zemích*. Online [cit. 2020-10-21]. URL:< <http://www.zejdlik.cz/zejdlikopedie/vse-o-pivu/historie-piva-a-dalsi-zajimavosti/historie-piva-v-ceskych-zemich#>>.

³⁵CHODOUNSKÝ, František. *Několik listů o pivě a pivovarnictví*, Praha, 1886. s. 48.

³⁶zařízení pro kontrolu obohacování extraktu sladiny a mladiny.

³⁷BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 185.

³⁸Přírodní vědy a technika, dějiny přírodních věd a techniky v českých zemích v datech. In *Ottova obrazová encyklopedie: Česká republika*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7360-724-1. s. 191.

³⁹Výzkumný ústav pivovarský a sladařský. *Historie výzkumného ústavu pivovarského a sladařského*. Online [cit. 2020-11-24] URL: <<https://beerresearch.cz/vse-o-nas/historie-ustavu/>>.

Po třicetileté válce v roce 1648 se městské pivovary staly výhradním majetkem panovníka, který tak snadno zbohatl, pro rozvoj pivovarnictví bylo též zásadní zakládání šlechtických pivovarů.⁴⁰ Druhá polovina 17. století je tak přelomovým bodem v řemeslnické výrobě. Cechy se postupně rozpadaly a řemeslnické dílny nahrazovaly manufaktury, kde se výrobky vyráběly pro neznámého zákazníka, nikoli na zakázku jako doposud. Nejstarší manufaktura vznikla v Brně roku 1664, další v Soběchlebech u Teplíc roku 1684.⁴¹ Spolu s podporou manufakturního podnikání došlo k vytvoření jednotného celního řádu v roce 1737, který usnadnil původní, ještě středověký, ochranářský systém.⁴² Roku 1712 je v Čechách doloženo 1 294 činných pivovarů vyrábějících 1,3 mil. hl piva.⁴³

Již od počátku 18. století v Rakouské monarchii, především právě v Čechách počínají lidé oblíbené víno nahrazovat popíjením piva především kvůli jeho nižší ceně. V této době se stále jako výhradní skladovací materiál pro pivo používají dřevěné sudy. Lahve jako obalový materiál se objevují až později, a to také kvůli vysokým celním poplatkům za dovážené potraviny. Roku 1819 Rakousko vydalo tarif, který dovoz lahvového piva zakazoval úplně. Roku 1826 tak poprvé zbraslavský pivovar prodal kvašený mok ve skleněné lahvi. V roce 1831 ale české gubernium označilo lahvové pivo za kupecké zboží, v roce 1842 dvorským dekretem zakázal lahvová piva i samotný císař Ludvík.⁴⁴

V první třetině 19. století se v českém prostoru postupně objevují známky průmyslové revoluce v Anglii. Textilní průmysl, hutnictví, potravinářský průmysl i strojírenství uplatňují ve své výrobě stroje.⁴⁵ Roku 1818 vznikla v Praze při Pražské technické škole samostatná výuka pivovarství.⁴⁶ Roku 1842 vznikl pivovar v Plzni, který se stal největším pivovarským podnikem a proslavil české pivo daleko v zahraničí.⁴⁷ V tuto dobu také vzniklo pivo, které známe a vaří se dodnes, ležák plzeňského typu.⁴⁸

⁴⁰MUŽÍKOVÁ, Michaela. *Alkoholismus – historie a současnost*. Bakalářská práce. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni, 2012. s. 20.

⁴¹BURDA, Tomáš. Průmysl. In *Ottova obrazová encyklopedie: Česká republika*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7360-724-1. s. 142.

⁴²VANÍČEK, Vratislav – ČORNEJ, Petr – ČORNEJOVÁ, Ivana – RADA, Ivan. *Dějiny země koruny české I*. Praha, 2003. s. 282n.

⁴³Přírodní vědy a technika, dějiny přírodních věd a techniky v českých zemích v datech. In *Ottova obrazová encyklopedie: Česká republika*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7360-724-1. s. 189.

⁴⁴JOZA, Petr. *Historie pivní lahve v Čechách: pivovarnictví a obchod*. Praha, 2019. ISBN 978-80-242-6294-9. s. 14n.

⁴⁵ŠUSTA, Josef. *Dějiny Evropy v letech 1812-1870*. Díl 1. Praha, 1924.

⁴⁶Ceské-pivo.cz *Historie českého pivovarnictví*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/historie-ceskeho-pivovarnictvi>>.

⁴⁷CHODOUNSKÝ, František. *Několik listů o pivě a pivovarnictví*, Praha, 1886. s. 42.

⁴⁸Ct24.ceskatelevize.cz. *Alkohol, metla lidstva*. Online [cit. 2021-03-10]. URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1114024-alkohol-metla-lidstva>>.

Po polovině 19. století se pivovarnictví stává průmyslovým odvětvím, roku 1859 jsou v rámci zavedení nového velmi liberálního rakouského obchodního zákoníku zrušeny cechy, které bránily volnému obchodu, rozvoji podnikání i novým technologickým vymoženostem. Místo nich jsou zakládány nové, na moderním principu fungující pivovary, které jsou následně nahrazeny pivovary akciovými. Roku 1869 tak vzniká Smíchovský akciový pivovar, jeden z největších potravinářských podniků v Praze.⁴⁹ O rok dříve v roce 1868 vznikla první Sladovnická škola v Praze, o dvacet let později přejmenována na První veřejnou sladovnickou školu v Praze.⁵⁰

Pivovarnictví je ovlivněno průmyslovou revolucí, která do výroby aplikuje stroje, mezi nové vynálezy se zařazuje elektrifikace či strojní chlazení. Díky rozšíření železniční sítě je jednodušší rozvážet pivo do vzdálenějších míst. O průlom v pivovarnictví se kromě průmyslové revoluce zasloužili čeští sládci a odborníci, kteří sami reagují na změny ve světě a určují tak další vývoj v zemi.⁵¹

K roku 1869, konkrétně zákonem z 30. dubna 1869 bylo zrušené tzv. propinační právo, které znamenalo právovárečné privilegium i právo prodeje výsadně pro obyvatele měst, šlechty a církve. Tehdy každý nový zájemce o založení pivovaru musel zaplatit 5000 zl. do tzv. náhradního fondu propinačního, což mělo platit po ochrannou dobu dvaceti let. Tak nic nebránilo zakládání nových pivovarů.⁵² S tímto rychlým postupem vznikají také nové pivovarské sladovny spolu s tzv. obchodními sladovnami, které dodávají slad pro domácí i zahraniční trh. Sladovny jsou často také stavěny přímo u pivovarů.⁵³ Tento rozmach v zakládání pivovarů podpořený zrušením propinačního práva, byl vystřídán roku 1873 hospodářskou krizí, konkrétně krachem na vídeňské burze 9. května tohoto roku, která ohrozila existenci i těch největších českých pivovarů, a také způsobila zvýšení nezaměstnanosti či uvědomění si nemožnosti samovolného pokroku. Přišla v nejhůře možnou dobu, kdy se ve Vídni konala světová výstava a tehdejší císař František Josef I. měl slavit výročí dvaceti pěti let svého panování.⁵⁴

⁴⁹Staropramen.cz. *Příběh pivovaru*. Online [cit. 2021-02-1]. URL:< <https://staropramen.cz/pivovar>>.

⁵⁰Ceske-pivo.cz. *Historie českého pivovarnictví*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/historie-ceskeho-pivovarnictvi>>.

⁵¹HORÁČEK, Michal. Technický a vědecký pokrok českého pivovarství v evropských souvislostech 19. století. *Kvasný průmysl* 2016, roč. 62, č. 1, s. 9–14, ISSN 0023-5830

⁵²HRUŠKA, Libor. *Pivovarnictví 1869-1914. Žízeň nebo vlastenectví?* Disertační práce. Praha, Univerzita Karlova, 2013. s. 14n.

⁵³BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 100n.

⁵⁴HLAVAČKA, Milan. *Dějiny Rakouska*. Praha, 2002. ISBN 80-7106-491-2. 728 s.

Netrvalo dlouho a pivovarnickému řemeslu se začalo znovu dařit. V 70. a 80. letech 19. století se znovu obnovil prodej piva ve skleněných lahvích způsobený především zrušením propinačního práva.⁵⁵ Před první světovou válkou české země zastaly až 40 % veškeré průmyslové výroby v celé habsburské monarchii. Mnohé výrobní artikly byly vyrobeny téměř výlučně v českém prostředí a to například 90 % cukru a sladu či 57 % piva.⁵⁶

V 90. letech 19. století se opět zakládaly nové pivovary z důvodu nižší úrokové míry snižující cenu základního kapitálu, stoupajícího výstavu piva po celém světě, a také uplynutí dvaceti let ochranné lhůty po zrušení propinačního práva, a tedy konce povinnosti platit 5000 zl.⁵⁷ V roce 1890 získala už čím dál častěji používaná lahev první pivní etiketu.⁵⁸

Za první světové války se některé sladovny staly sklady obilí. Některé pivovary musely své koně a voly předat armádě. Často se rozebíraly přístroje v pivovaru na výrobu zbraní. Byl také stanoven velmi malý příděl ječmene, a tak se místo sladu používalo množství náhražek.⁵⁹ Mnoho obyvatel v Čechách trpělo hladem, jelikož potraviny byly z našeho území dováženy na válečná pole.⁶⁰ Lidé přestali mít o koupi piva zájem, protože s růstem cen vstupních surovin se zvyšovala i jeho cena. Mnoho jich tak přešlo na dostupnější nealkoholické nápoje.⁶¹ Desítky pivovarů zanikly. Jestliže v roce 1900 jich v Čechách fungovalo 804, v posledním válečném roce už jen 526, v kontrastu s tím se mezi těmito osmnácti lety založilo jen 18 nových pivovarských podniků.⁶²

V roce 1919 se zakázalo využívat náhražek a místo toho vařit piva s menším podílem mladiny. Po válce byly Čechy ale i Morava, Slovensko a Podkarpatská Rus v nešťastné hospodářské situaci. Průmyslové podniky, které během války sloužily pro válečnou výrobu, se dlouho vracely ke svému původnímu poslání. Původní pivovarská ústředna po vytvoření Československa neměla další význam, a tak se úkolu pro nově vytvořený stát ujala pivovarská

⁵⁵JOZA, Petr. *Historie pivní lahve v Čechách: pivovarnictví a obchod*. Praha, 2019. ISBN 978-80-242-6294-9. s. 83.

⁵⁶HLAVÁČKA, Milan. *Dějiny Rakouska*. Praha, 2002. ISBN 80-7106-491-2.

⁵⁷HRUŠKA, Libor. *Pivovarnictví 1869-1914. Žízeň nebo vlastenectví?* Disertační práce. Praha, Univerzita Karlova, 2013. s.52n.

⁵⁸Pivovari.cz. *Historie piva v Čechách*. Online [cit. 2020-10-21]. URL:< <https://pivovari.cz/historie-piva-v-cechach/>>.

⁵⁹KRATOCHVÍLE, Antonín. *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-86576-16-7

⁶⁰ZÝBRT, Věnek. *Velká kniha piva: vše o pivu*. Olomouc, 2005. ISBN 80-7346-054-8. s. 38.

⁶¹JOZA, Petr. *Historie pivní lahve v Čechách: pivovarnictví a obchod*. Praha, 2019. ISBN 978-80-242-6294-9. s. 153.

⁶²Tamtéž, s. 102.

komise v Praze.⁶³ Roku 1922 vyšel zákon, který zakazoval prodej alkoholu osobám mladším 16 let, zároveň osobám do 18 let se mohlo prodat pouze pivo a víno. Tyto artikly byly také jedinými, které byly v této době k sehnání na tanečních zábavách. Tímto opatřením se měla zmírnit alkoholová závislost mladistvých vedoucí ke kriminalitě v důsledku válečných traumat a špatné sociální situaci. Zákon platil následně až do roku 1948, kdy ho vystřídal nový zakazující prodej alkoholu osobám mladším 18 let a také zjevně podnapilým a opilým.⁶⁴

Meziválečné období se projevilo značnou stabilizací, a i když v důsledku první světové války několik pivovarů zaniklo, výroba piva využívala vysoce kapacitních pivovarů.⁶⁵ Československo se stalo jediným nástupnickým státem bývalého Rakouska-Uherska, jehož obyvatelé pracovali více v průmyslu než v zemědělství. Československé podniky hledaly nová místa pro vývoz svých surovin. Ty se staly v zahraničí oblíbenými, a proto vývoz zboží převládá nad dovozem. Zahraniční kapitál se stal důležitým, protože pomáhal zajišťovat potřebné investice a financovat stavby nových továren. Už v roce 1929, což byl rok vyvrcholení hospodářského rozmachu, průmyslová výroba překročila výrobu před válkou o 40 %. Jenže po období prosperity nastal roku 1931 zlom, když se i v Československu objevily dopady krachu na newyorské burze. Nejdříve musely továrny řešit odbytové potíže, poté se projevila úvěrová a měnová krize, která roztříštila světový trh.⁶⁶

Zabráním Sudet Čechy přišly o velké množství pivovarů. Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava se ztratilo mnoho ploch pro osévání chmele a ječmene. Do zabraných území patřil i Žitný ostrov na Slovensku, na kterém se pěstovalo velké množství chmele.⁶⁷ Během druhé světové války se znovu omezilo množství pivovarů, u některých to vedlo až k jejich uzavření.⁶⁸ Dle údajů Gabriely Basařové druhou světovou válku nepřežilo 121 pivovarů. Navíc ty, které přežily, byly často poškozeny bombardováním. Dlouhou dobu se vařila velmi slabá piva, k výrobě sedmistupňového piva se znovu přistoupilo až roku 1948.⁶⁹

⁶³SOA Zámorsk, Akciový pivovar a sladovna Nová Paka. Zápisy z valných hromad 1918. inv. č. 46, kt. 1.

⁶⁴MUŽÍKOVÁ, Michaela. *Alkoholismus – historie a současnost*. Bakalářská práce. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni, 2012. s. 23.

⁶⁵BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 119n.

⁶⁶KUBŮ, Eduard – PÁTEK, Jaroslav. *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*. Praha, 1999. ISBN 80-7184-716-X.

⁶⁷Tamtéž, s. 74.

⁶⁸KRATOCHVÍLE, Antonín. *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. Praha, 2005. 265 s. ISBN 80-86576-16-7

⁶⁹BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 120.

V roce 1945 byly dekretem prezidenta Beneše znárodněny pivovary, které vyprodukovaly více než 150 000 hl piva v roce 1937. V roce 1946 byly tyto podniky sdruženy pod celostátní ústřední orgán Československé pivovary n. p. Rovněž vznikly státní pivovary, které vlastnil stát. V roce 1948 se znárodnění rozšířilo na všechny pivovarské a sladařské závody. Potraviny včetně piva byly vydávány na přiděl. Tato doba znamenala orientaci především na průmysl těžký a materiálově náročná odvětví.⁷⁰ Zároveň se konzumace alkoholu zvýšila díky smutné realitě, jakou byl komunistický převrat. V roce 1951 tak vznikla první protialkoholní stanice na světě, a to v Praze u Apolináře. Po vystřízlivění se pacientům rovnou nabízela dlouhodobá léčba. Tato stanice dodnes funguje v areálu nemocnice na Bulovce v Praze.⁷¹

V 60. letech 20. století se vývoz veškerých surovin orientoval ze 70 % na země Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), především na Sovětský svaz. Jinde, zejména na náročném trhu kapitalistických zemí, neměla česká ekonomika konkurenceschopnost. Komunistická strana Československa se poté pokusila o několik ekonomických reforem v rámci tzv. pětiletých centrálních plánů, kterých bylo celkem osm. Z důvodu orientace na těžký průmysl se pivovary často potýkaly se zastaralým zařízením, které bylo na úkor kvalitě výrobků. V 70. letech 20. století se u nás poprvé vyrobilo pivo v pivní plechovce, inspirací byla Amerika, kde se tento typ obalu objevil už v roce 1935. Nadlouho ale bylo jediné, plechovky se pravidelně začaly nabízet až v 90. letech 20. století.⁷² Roku 1975 se pivovary rozčlenily do regionálních národních podniků a nově sdružovaly i vinařské závody a výrobu nealkoholických nápojů.⁷³

Po “Sametové revoluci“ docházelo ke dvěma vlnám privatizací, kdy se pivovary zabavené v roce 1948 znovu vracely soukromníkům. Do první vlny, tzv. malé privatizace se zařadilo odstátnění dvou menších pivovarů, Český Krumlov a Humpolec.⁷⁴ Předávání pivovarů do soukromých rukou se dělo ale hlavně právě ve druhé vlně, tzv. velké

⁷⁰BURDA, Tomáš. Průmysl. In *Ottova obrazová encyklopedie: Česká republika*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7360-724-1. s. 142.

⁷¹Novinky.cz. *Protialkoholní záchytka slaví 65 let, byla první na světě*. Online [cit. 2021-03-10]. URL:<<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/protialkoholni-zachytka-slavi-65-let-byla-prvni-na-svete-351703>>.

⁷²ZÝBRT, Věnek. *Velká kniha piva: vše o pivu*. Olomouc, 2005. ISBN 80-7346-054-8. s. 210.

⁷³BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 123.

⁷⁴KRATOCHVÍLE, Antonín. *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-86576-16-7

privatizaci.⁷⁵ Sladovny zvyšovaly svoje kapacity, i když zahraničním konkurentům se stále nemohly vyrovnat. Pivovary sice byly uzavírány, ale nově vznikaly malé rodinné i restaurační pivovary.⁷⁶ „*Od revoluce [pivní kultura] udělala obrovský pokrok. Mnohonásobně vzrostla nabídka pivních značek, už dávno nevyrábíme jen klasický ležák plzeňského typu...Všichni pivovarníci se snaží oslovovat zákazníky komplexně, lahvemi, etiketami, sklenicemi, vybavením pivnic a restaurací, řadou nových balení v maloobchodě.*“⁷⁷ říká Ing. Jan Veselý, bývalý výkonný ředitel Českého svazu pivovarů a sladoven.

V 90. letech do českého pivovarnictví začaly postupně vstupovat zahraniční společnosti, aby zdejší pivovary podpořily jak na domácím trhu, tak v lepším přístupu do podvědomí zahraničí.⁷⁸ K poznání historie i technologie výroby piva mezi veřejností přispěla výstava konaná pod křídly Národního zemědělského muzea v Praze, která dostala příznačný název Kde se pivu daří. Bylo na ní možno shlédnout původní stroje, tzv. tyčovou chmelnici využívanou ve 20. století či všelijaké dobové fotografie a tovaryšské listy.⁷⁹ Výroba a následný vývoz nápoje i sladu do zahraničí stále stoupal, až do roku 2008, který se stal rokem celosvětové hospodářské krize. Poptávku po pivu ovlivnily kromě tohoto obratu na vývoji také zvyšující se daně, zvyšující se dovoz levných piv a srovnávací reklamy, které vyvolaly nesrovnalosti mezi pivovary.⁸⁰

Ve 21. století se situace pivovarnictví měří podle tří ukazatelů: produkce piva (výstav), exportu a spotřeby piva.⁸¹ V roce 2008 se české pivo stalo jedním z položek na seznamu Chráněné zeměpisné označení EU.⁸² Od roku 2010 produkce piva sice roste, ale export klesá. České pivovary prodávají svá piva více doma, druhým důvodem je cena našeho piva v zahraničí, kde je prodáváno jako prémiové, a tak v době krize klesala jeho poptávka. Spotřeba piva je u Čechů enormní. Mezi roky 2000-2008 vypil každý Čech přes 150 litrů piva

⁷⁵HASMAN, Jiří a kol. *Geografie pivovarnictví: vývoj prostorového rozdělení českého pivního trhu po roce 1989*. 121/3. Praha, 2016

⁷⁶BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 133.

⁷⁷PODSKALSKÝ, Ivo. Jdeme na jedno a najednou je jich víc. In *Česká slast-Speciál Týdeníku Květy*, 2013, č. 1, s. 69. ISSN 0862-898X.

⁷⁸KRATOCHVÍLE, Antonín. *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-86576-16-7

⁷⁹Ceskatelevize.cz *Toulavá kamera*. 6. 11. 2005. Online [cit. 2021-03-15]. URL: <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/205411000321106/>>.

⁸⁰BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. s. 139.

⁸¹PULEC, Jan. *Geografická analýza pivovarnického průmyslu v Česku*. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova, 2014.

⁸²Ceske-pivo.cz *Fakta a zajímavosti*. Online [cit. 2021-03-22]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/fakta-a-zajimavosti>>.

ročně.⁸³ České pivo tak právem roku 2010 v celonárodní anketě získalo místo mezi sedmi divy Česka.⁸⁴

Spotřeba piva se postupem dalších let ještě více zvýšila. Roku 2016 stoupla výroba alkoholického i nealkoholického piva o téměř 2 % vzhledem k předcházejícímu roku a české pivovary vystavily 20,5 milionu hektolitrů zlatého moku. Sladovny v tomto roce naopak vyprodukovaly méně sladu než v roce 2015.⁸⁵ Roku 2018 současná výkonná ředitelka Českého svazu pivovarů a sladoven Martina Ferencová upozornila na „útěk“ návštěvníků z restauračních provozů k popíjení doma. Jako důvody tohoto trendu opouštění hospod uvedla několik regulací, které stát uveřejnil v poměrně krátkém čase. Jednalo se o plošný zákaz hazardu, zavedení povinné elektronické evidence tržeb a nejvíce se na tomto podepsal zákaz kouření v prostorech hospod a restaurací.⁸⁶ V roce 2019 české pivovary uvařily zatím rekordní množství piva, a to jak pro tuzemsko, tak pro zahraničí. Jednalo se skoro o 21,3 milionů hektolitrů piva, což zvýšilo meziroční výstav o 4,7 %. Vyváželo se hlavně v lahvích a také v plechovkách, zatímco sudové pivo jako obal přestalo být tolik populárním.⁸⁷ Velmi teplé léto napomohlo i rekordnímu prodeji ovocných nealkoholických piv. To si Češi oblíbili v souvislosti s rozvojem zdravějšího životního stylu nebo cyklistiky.⁸⁸

Situace koronavirové krize, která se objevila v České republice na začátku roku 2020 a trvá až do dnešní doby, samozřejmě ovlivnila i pivovarnictví. Kromě zavřených restaurací a zákazu prodeje alkoholických nápojů z výdejních okének, pivovary musí řešit i přebytky piva, které se neprodalo. Krize znamená omezení prodejů i zvýšené náklady spojené s likvidací neprodaného piva. Plzeňský pivovar vyřešil tento problém po svém. Ve spolupráci s českou společností L'or, která sídlí v Prádle u Nepomuku a věnuje se výrobě alkoholových nápojů, vyrobil v srpnu roku 2020 pivní pálenku. Využil k tomu 10 hektolitrů silnějšího piva z Volby

⁸³PULEC, Jan. *Geografická analýza pivovarnického průmyslu v Česku*. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova, 2014.

⁸⁴Ceské-pivo.cz *Fakta a zajímavosti*. Online [cit. 2021-03-22]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/fakta-a-zajimavosti>>.

⁸⁵Ceské-pivo.cz *Rekordní výstav piva v roce 2016 podpořen exportem i vyšší spotřebou na tuzemském trhu*. Online [cit. 2021-03-22]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/rekordni-vystav-piva-v-roce-2016-podporen-exportem-i-vyssi-spotrebou-na-tuzemskem-trhu>>.

⁸⁶E15.cz *Pivaři dál utíkají z hospod. Zákaz kouření byla poslední kapka, říká ředitelka svazu*. Online [cit. 2021-03-23]. URL: <<https://www.e15.cz/rozhovory/pivari-dal-utikaji-z-hospod-zakaz-koureni-byla-posledni-kapka-rika-reditelka-svazu-1343092>>.

⁸⁷Ct24.ceskatelevize.cz. *Každý Čech loni vypil o šest piv víc. Pivovary vyrobily rekordních 21,3 milionů hektolitrů*. Online [cit. 2021-03-10]. URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2782826-kazdy-cech-loni-vypil-o-sest-piv-vic-pivovary-vyrobily-rekordnich-213-milionu>>.

⁸⁸idnes.cz *Upadající radlery zažívají nový boom. Pomáhá jim teplé počasí*. Online [cit 2021-05-17]. URL:<https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/pivo-prodeje-vyroba-let-2019-navrat-radleru.A190724_212114_ekonomika_fih>.

sládků, které jim zbylo a muselo by být po prošlém termínu spotřeby zlikvidováno, a vytvořil tak 100 litrů první Plzeňské pivní pálenky.⁸⁹ Ze stejného důvodu se zvýšil i prodej piv v plechovkách nebo plastových lahvích, jelikož lidem nezbylo nic jiného, než aby si pivo vychutnali doma.

⁸⁹Prazdroj.cz *Plzeňský prazdroj pivo k likvidaci zužitkoval na pálenku*. Online [cit. 2021-03-17]
URL:< <https://www.prazdroj.cz/plzensky-prazdroj-pivo-k-likvidaci-zuzitkoval-na-palenku>>.

2. Historie pivovarnictví v Nové Pace

Nejstarší zmínka o městě Nová Paka pochází z roku 1357, kdy kostel sv. Mikuláše získal nového faráře Pavla.⁹⁰ Historie pivovarnictví se však datuje už do 13. a počátku 14. století, kdy panství kumburské, pod jehož ochranu tzv. Mladá Paka patřila, drželi Vartenberkové.⁹¹ Dne 1. července 1478 získali obyvatelé od krále Vladislava II. právo výročního trhu.⁹² Ve stejné době byl spolu se stavbou města a zaváděním prvních řemesel vybudován původní dřevěný pivovar pod zdejším Masarykovým náměstím na pravém břehu Brdského potoka, zhruba v místech dnešní farské zahrady. Blízký potok pivovar používal jako vodní zdroj. Tento prvotní pivovar i se sladovnou byl ale v roce 1563 poškozen zhoubným požárem. Jelikož bylo celé město dřevěné, požár se rychle šířil a poškodil mnoho budov.⁹³ Ničivý oheň přesvědčil pana Buriana Trčku z Lípy ke zvelebení zdejších řemesel, především podporou nově zakládaných cechů. Nejpočetnější cech ševců se dočkal početných výsad roku 1566.⁹⁴

Od vypuknutí požáru uplynulo dvacet let, když v roce 1583 pan Burian Trčka z Lípy obyvatelům Nové Paky dovolil postavit nový pivovar i sladovnu a stvrdil již dříve získané právo vařit pivo s tím, že z každého vyčepovaného sudu piva mu museli platit pět bílých grošů a z každého varu tři groše.⁹⁵ Roku 1601 syn pana Buriana Trčky z Lípy Jan Rudolf Trčka z Lípy osvobodil obyvatele od roboty i výše zmíněných dávek když přestanou vařit pivo.⁹⁶ K tomu mu obyvatelé Paky darovali les Bakalov, Lipiny a Šibeňácký rybník.⁹⁷ Tak byl pivovar v Pace zrušen. Možnost odebírat pivo měli lidé nadále v pivovaru, patřícímu kumburskému panství, a to v Dřevěnici⁹⁸ Do města se dováželo i pivo z Miletína a Čisté. Je jisté, že dovážky piva z těchto měst novopackým nestačily, a proto se dlouho pokoušeli získat

⁹⁰BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. Litomyšl, 2005. ISBN 80-7185-706-8. s. 10.

⁹¹Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-21].

URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

⁹²ZÝBRT, Věnek. *Velká kniha piva: vše o pivu*. Olomouc, 2005. ISBN 80-7346-054-8. s. 84.

⁹³KODET, Adam. *Tradice pivovarnictví v Krkonoších*. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, 2015.

⁹⁴STEJSKAL, Jan. *Novopacko portrét paměti a srdce*. Harrachov, 2009. ISBN 978-80-254-6056-6. s. 39.

⁹⁵ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámrsk, 1986. s II. ev. č. 303.

⁹⁶ČESÁKOVÁ M. - M. HELIGROVÁ, J. - KRAUSOVÁ. *Archiv města Nová Paka 1620-1945*. Inventář. SOkA Jičín, 2002 s. V. ev. Č. 355.

⁹⁷BAŘINA, Miroslav. *Nová Paka: východní brána Geoparku Český ráj*. Nová Paka, 2007. ISBN 978-80-254-6247-8. s. 26.

⁹⁸Brouczech.wa.cz. *Historie pivovaru*. Online [cit. 2020-10-21]

URL:<<http://brouczech.wa.cz/index.php?page=history&lang=cz>>.

znovu právo várečné. Šlechta se snažila zabránit jakýmkoliv snahám o zřízení místního pivovaru a protěžovala svůj dřevnický.

Roku 1623 koupil panství Albrecht z Valdštejna a hospodářství města oživilo, když místním cechům nařídil vyrábět výstroj pro jeho vojenské oddíly. Po jeho zavraždění se novým majitelem stal Rudolf z Tiefenbachu, který zmírnil robotní povinnosti, zajistil městu dva nové výroční trhy a ševcovskému a řeznickému cechu zaručil cechovní svobody.⁹⁹

Po polovině 17. století byl položen základní kámen ke zřízení barokního kláštera paulánů. Jeho mniši vlastnili pivovar v nedaleké Chotči asi 10 kilometrů od Nové Paky. Právě Choteč, a dále již zmiňovaný vrchnostenský pivovar v Dřevěnici představovaly konkurenty místnímu pivovarnictví v době, kdy dřevěný pivovar na náměstí ještě stál.¹⁰⁰

Po roce 1710 potvrdili noví majitelé panství Trautmansdorffové práva města a udělili pekařskému, perníkářskému i mlynářskému cechu nové výsady.¹⁰¹

Zřízení regulovaného magistrátu v roce 1791 znamenalo pro obyvatele obrat stížností právě na něj, místo na vrchnost Ferdinanda hraběte Trautmannsdorfa, majitele Kumburského pivovaru v Dřevěnici.¹⁰² Město se od této doby do jisté míry osvobodilo od vlivu vrchnosti a snažilo se samo rozhodovat o budoucím vývoji. Získalo také některé vlastní pravomoci, především v politické a soudní oblasti.¹⁰³

Až do r. 1820 ale platili obyvatelé poplatky vrchnosti, která měla město ochraňovat. Novopacťáci se shodli, že se chtějí poplatků vzdát i bojem, protože v této době již žádnou ochranu nepotřebují. Demonstraci se nevyhnuli ani knížecí úředníci, kteří v Nové Pace kontrolovali pivo, jelikož se dozvěděli, že se tam objevuje cizí pivo. V roce 1848 Ferdinand z Trautmannsdorfu ukončil s obyvateli Paky spor a ti mu na oplátku zaplatili „jednou pro vždy [částku] 57 korců, 1 věrtel a 2 čtvrtce.“¹⁰⁴ Ukončení sporů nejspíše také napomohlo všeobecné zrušení roboty v Čechách ve stejném roce. O rok později se Nová Paka stala sídlem berního úřadu i okresního soudu.¹⁰⁵

⁹⁹BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. Litomyšl, 2005. ISBN 80-7185-706-8. s. 14n.

¹⁰⁰Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-21]. URL:<
http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

¹⁰¹BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. Litomyšl, 2005. ISBN 80-7185-706-8. s. 16.

¹⁰²ČESÁKOVÁ M. - M. HELIGROVÁ, J. - KRAUSOVÁ. *Archiv města Nová Paka 1620-1945*. Inventář. SOkA Jičín, 2002 s. V. ev. Č. 355.

¹⁰³STEJSKAL, Jan. *Novopacko portrét paměti a srdce*. Harrachov, 2009. ISBN 978-80-254-6056-6. s. 14.

¹⁰⁴ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s. IV. ev. č. 303.

¹⁰⁵STEJSKAL, Jan. *Novopacko portrét paměti a srdce*. Harrachov, 2009. ISBN 978-80-254-6056-6. s. 14.

Právě druhá polovina 19. století a také počátek 20. století přinesl světu největší počet epochálních vynálezů a objevů za celou dobu bádání, které ovlivnily společnost a její myšlení. Je všeobecně známo, že Wattovo zdokonalení parního stroje zapříčinilo nahrazování lidské práce právě prací strojů v nově zřizovaných továrnách. Ve stejné době se počala využívat elektrická energie, díky které se ve větších městech mohly osvětlit ulice, a tak se mnohonásobně snížila kriminalita a tovární provoz, i ten pivovarský, mohl pokračovat až do nočních hodin.¹⁰⁶ V této době se také počaly objevovat myšlenky vybudovat zcela nový pivovar.¹⁰⁷ A to právě ten, kterému se věnuje tato práce a stojí v Nové Pace dodnes.

¹⁰⁶KŘIVSKÝ, Petr – SKŘIVAN, Aleš. *Století odchází*. Praha, 1982. ISBN 978-80-86493-12-1.

¹⁰⁷Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-21].
URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

3. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka

3.1. Před stavbou pivovaru

Po ustavující myšlence založit nový parostrojní pivovar se roku 1870 určila zakládající devítičlenná valná hromada, která vypracovala stanovy a rozhodla se uspořádat první předběžnou schůzi. Ta se ale pro nízkou účast neuskutečnila a komise byla obohacena o dalších šest členů. Této schůzi už se podařilo sepsat smlouvy, které zaslaly místodržitelství 23. prosince 1870. Schválení stanov nebylo vůbec jednoduché, protože místodržitelství požadovalo dodat jeden exemplář stanov v německém jazyce. Komitét s tímto nesouhlasil, jelikož jazyk český i německý stály v této době už na stejném místě a německé podání nebylo nutné. Proto se rozhodl oslovit tehdejšího ministra obchodu Alberta Schöffleho o pomoc s vyřízením. Ten se přimluvil, protože vyřizování stanov náleželo do kompetence ministerstva vnitra. Do týdne byly povoleny.¹⁰⁸ Ve stanovách mimo jiné zakládající komitét určil účel podniku jako vaření a prodej piva, výrobu sladu a nealkoholických nápojů, jako jsou sodové vody a limonády, provoz polního hospodářství, zřizování nových skladů ale i hostinců a výčepů.¹⁰⁹ Majoritními akcionáři mělo být město Nová Paka a místní občanská záložna.¹¹⁰

Ještě před započítím stavby komise projednávala, kde se pivovar bude nacházet a kdo ho postaví. Po ohledání nejlepšího místa, z hlediska kvality vody i levnějších nákladů na stavbu, byl pro budoucí pivovar určen pozemek, patřící Františku Šádkovi. Toto místo bylo uznáno za vhodnější než obecní pozemek, který navrhoval majitel textilní továrny Karel Záhorský, kvůli kterému by se musel pokácet obecní les.¹¹¹ O správnost vody se postaral pivovarský chemik profesor Antonín Bělohoubek. Pivovar se také měl nacházet v blízkosti nádraží rakouské severozápadní dráhy, aby se vyrobené pivo snadněji dopravovalo zákazníkům.¹¹² Ztráta pozemku nebyla Šádkovi na obtíž a prodal ho komitétu. Dne 8. a 9. února 1871 byla provedena nivelace na Šádkově pozemku a také se počalo kácet dříví potřebné k budování. O veškeré práce týkající se dřeva, se měli postarat Jan Berger a již výše

¹⁰⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1871-1889*. kt. 1, kn. 1

¹⁰⁹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Stanovy akciového pivovaru se sladovnou v Nové Pace 1923*. inv. č. 44, kt. 1

¹¹⁰ VALCHAŘOVÁ, Vladislava. *Industriální topografie: průmyslová architektura a technické stavby: Královéhradecký kraj*. Praha, 2012. ISBN 978-80-01-05143-6. s. 154.

¹¹¹ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s. VI. ev. č. 303.

¹¹² Akciový pivovar v Nové Pace. In: *Světozor: obrázkový týdeník*, 1871, č. 31, roč. 5, s. 363. ISSN 1805-0921.

zmíněný Karel Záhorský. Zajistit potřebné množství kamene měli Josef Frenc, Josef Čermák a František Musil.

O vyhotovení plánů stavby i rozpočtů se postaral pražský stavitel, odborník na stavby pivovarů Josef Václav Novák, který byl zároveň i tím, kdo doporučil Šádkův pozemek. Pro pivovar zvolil netradiční novogotický sloh a vyvýšené místo na kopci u rybníka už bylo jen „třešničkou na dortu“ v možné budoucí úspěšné kariéře podniku. Po těchto prvotních plánech se mohla zrušit patnáctičlenná valná hromada a vytvořit nový zakládací výbor s dvaceti čtyřmi členy. 27. března 1871, dva dny před zahájením prvotních prací, stavitel Novák pozemek asistenta Šádka vykolíkoval a další den rozeslal třem firmám v Praze seznamy strojů pro pivovar.¹¹³

3.2. Stavba pivovaru

Prováděcí práce počal 29. března 1871 vést již zkušený městský stavitel. František Wolf. Ten se jako dvaceti pětiletý přestěhoval v roce 1857 do Nové Paky, do domu, který si sám pro sebe postavil a podílel se zde na výstavbě několika budov. Mezi ně patří například stavba Střelnice pro ostrostřelce (1862), hlavní školy (1863-1864) či textilní továrny Karla Záhorského.¹¹⁴ Kromě založení samotných budov řídil i výstavbu železnice z Trutnova do Chlumce nad Cidlinou vedoucí přes Novou Paku, které vystavěl i železniční budovu.¹¹⁵

Za práci mu pivovar slíbil vyplatit 2000 zl. pod podmínkou, že se vynasnaží dohlížet, aby byla stavba dokončena do listopadu. Už od začátku se totiž členové tohoto výboru snažili pivovar postavit co nejrychleji.¹¹⁶

Duben 1871 byl proto měsícem volby 24členného zakládajícího komitétu správní rady včetně jejího předsedy. Zvolen byl Arnošt Šlejhar, Antonín Kaska, Karel Záhorský, Josef Anton, Jan Berger, Josef Franc, Josef Beran, Josef Čermák, Josef Ježek, Antonín Kotík, Jan Havel, František Musil, Josef Prokůpek, Jan Mastný, Josef Materna, Antonín Vlačíha, Gustav z Pachnerů, Jan Menšík, Jan Fišer, Jindřich Záhejský, Jan Malý, Jan Vindyš, Antonín

¹¹³ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s. VI. ev. č. 303.

¹¹⁴ BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. Litomyšl, 2005. ISBN 80-7185-706-8. s. 20.

¹¹⁵ Jicinsky.denik.cz. *Pojďte na výstavu o budovách, které změnily tvář Nové Paky*. Online. [cit. 2021-03-27]. URL:<https://jicinsky.denik.cz/kultura_region/pojdte-na-vystavu-o-budovach-ktere-zmenily-tvar-nove-paky-20150331.html>.

¹¹⁶ SOA Zámorsk. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849)*. *Zápisy ze schůzí správní rady 1871-1889*. kt. 1, kn. 1

Radimský a Bedřich Fuchs.¹¹⁷ Správní rada vykonávala usnesení valné hromady a řídila podnik, zatímco dozorčí rada kontrolovala účty, pokladny a inventáře.¹¹⁸ Stejně tak v dubnu byl objednan kámen i jeho dovoz na staveniště z nedalekého Bělohradu, dnešních Lázní Bělohrad, Josef Urban byl ustanoven přijímatelem materiálu a bylo převzato menší množství dřeva od Václava Mládky ze Staré Paky. V květnu byla ustanovena komise z členů správní rady, která bude dohlížet na stavbu pivovaru, účetním se stal Eduard Brabec a rozhodlo se o koupi potřebných sloupů z Prahy. 23. července byla provedena dražba, ve které se vybírala vhodná firma pro truhlářské a zámečnické práce.¹¹⁹ Jan Havel, František Musil, Josef Prokůpek, Antonín Vlačíha, Josef Materna a Jindřich Záhejský se denně střídali v dohledu na průběh stavby.¹²⁰ V listopadu správní rada objednala v Praze dlaždičky na humna a zároveň vyhlásila konkurz na sládku, který byl zvolen již o měsíc později správní radou spolu s pomocí zakládajícího výboru. Stal se jím František Seybald z Prahy se služným 1500 zlatých ročně, svobodným bytem, palivem a světlem.

V následujícím roce pivovar objednal 10 000 cihel z panské cihelny v Jilemnici a od Ing. Nováka moderní chladicí aparát za 1075 zlatých. V dubnu roku 1872 správní rada povolila panu Fendrychovi prodávat pivo u pivovaru na dobu neurčitou. Tato doba skončila v roce 1877, protože kvůli nízkému výstavu piva ho nebylo potřeba. V květnu roku 1872 byl přijat bednář František Sale se služným 400 zl., který stejně jako v předchozím roce sládek, dostal k platu byt s vybavením a v srpnu strojník Hatte. Ještě v červenci 1872 byl obehnan pivovarský dvůr plotem, aby se zamezilo vstupu nepovolaných osob.¹²¹

3.3. První roky fungování

Jelikož bylo na stavebníky nakládáno břemeno rychlého postupu, byl pivovar již v průběhu roku 1872 dokončen, a poté co 24. července 1872 získal povolení k provozování živnosti od c. k. finančního ředitelství v Jičíně¹²², mohl od následujícího dne, tedy od 25.

¹¹⁷ Akciový pivovar v Nové Pace. In: *Světozor: obrázkový týdeník*, 1871, č. 31, roč. 5, s. 363. ISSN 1805-0921.

¹¹⁸ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s. VII. ev. č. 303.

¹¹⁹ SOA Zámorsk. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849)*. *Zápisy ze schůzí správní rady 1871-1889*. kt. 1, kn. 1

¹²⁰ Akciový pivovar v Nové Pace. In: *Světozor: obrázkový týdeník*, 1871, č. 31, roč. 5, s. 364. ISSN 1805-0921.

¹²¹ SOA Zámorsk. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849)*. *Zápisy ze schůzí správní rady 1871-1889*. kt. 1, kn. 1

¹²² SOA Zámorsk. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849)*. *Povolení k provozování živnosti od c.k. okresního finančního ředitelství v Jičíně*. 1872. inv. č. 43, kt. 1.

července začít vařit pivo. Tak byla uvařena historicky první várka novopackého piva, které se vyrábí a prodává bez přestávky až do současnosti.

Prostor sladovny byl v tuto dobu ještě značně omezen, jelikož pro rychlý postup stavby byla dána pivovaru přednost. Provoz v prvních letech tedy probíhal v budovách varny, spilky a sklepa.¹²³ Pro omezené prostory mohl pivovar na začátku provozu vyrobit jen 20 000 hl piva ročně.¹²⁴ Problém byl ale nadále s pivovarem vrchnosti v Dřevěnici. Až po roce 1892 objem výroby novopackého pivovaru (asi 23 000 hl) přesáhl objem dřevnického pivovaru. Pro moderní technologii, kvalitu výrobků i nižší cenu piva, kterými pivovar Nová Paka disponoval, svou činnost ukončilo několik zdejších pivovarů: Lázně Bělohrad, Miletín a Pecka. Pivovar v Dřevěnici přečkal až do roku 1948.

Pivovar prosperoval a o jeho výrobky byl stále větší zájem. Aby mohl čelit konkurenci, musel hned zpočátku roku 1873 snížit cenu piva.¹²⁵ Po zahájení provozu vyprodukoval asi 15 000 hl piva, ve výrobním roce 1892-1893 už 23 042 hl. Proto se během prvních deseti let dočkal dalších dostaveb. Konkrétně dalších ležáckých sklepů, spilky, lednice, strojovny a půdy pro uskladnění ječmene a sladu.¹²⁶ V září roku 1873 pivovar odkoupil 120 centů¹²⁷ chmele od Kalberga a zároveň vyměnil zaměstnance na pozici účetního. V červnu roku 1877 pořídili do pivovaru na návrh architekta Nováka požahovací stroj, kvůli kterému měl být novopacký bednář poslán do některého z pivovarů, které už stroj dříve používali, na zaučení. O měsíc později pronajali nepotřebný pozemek za pivovarem nádeníkům. Od listopadu 1877 byla snížena cena piva v důsledku malého výstavu a drahých surovin na výrobu. V prosinci 1877 se nařídilo kopat u kanálu, aby se našel pramen, který by ulehčil nové práce. Od 15. února 1888 se v závislosti se zákonem stanovujícím nedělní klid, pivovar musel spokojit s prodejem piva jen dopoledne a odpoledne zavřít.¹²⁸ Roku 1891 se pivovar účastnil Všeobecné zemské výstavy v Praze k jubileu první průmyslové výstavy v roce 1791, kde vystavoval své výrobky.¹²⁹ V roce 1899 byl vykázán v rozvaze výrazný zisk,

¹²³Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-21].

URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

¹²⁴ ŠVESTKA, Karel. Průmysl v Pardubicích. In *Národní listy*, 1929, č. 349, s. 11. ISSN 1214-1240.

¹²⁵ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1871-1889*. kt. 1, kn. 1

¹²⁶Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-24]. URL:<

http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

¹²⁷ Cent je stará hmotnostní míra odvozená od stonásobku libry (1 libra vídeňská = 0,560 060 kg)

¹²⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1871-1889*. kt. 1, kn. 1

¹²⁹ FORT, Josef. *Hlavní katalog: Všeobecná zemská výstava 1891 v Praze k oslavě jubilea první průmyslové výstavy v Praze*. Praha, 1891. s. 265.

ale zároveň byla zvýšena cena pivovarských potřeb z důvodu uhelné kalamity i potravní daň.¹³⁰

Roku 1901 pivovar dosáhl nejlepšího výsledku za dobu jeho existence i přesto, že výstav piva byl oproti minulým létům menší. Podnik se ani nijak nezadlužil, protože se při výrobě šetřilo a při potřebě půjčky se postupovalo opatrně. Díky tomu bylo schváleno, aby se členům správní rady za jejich pečlivou práci zvýšily odměny. Roku 1901 se zrekonstruovala várna na vaření parou, s níž byl i po roce sládek spokojen, protože pivo dostalo ještě lepší chuť.¹³¹

Počátkem 20. století se celé pivovarské odvětví zabývalo problémem se zavedením pivní daně. Na valné hromadě v roce 1903 se mluvilo o boji s konkurencí, která nabídla hostinským novopackého pivovaru nižší cenu, a ti tak mohli pivo prodávat za původní cenu. Dále zde chválili využívání seříznuté pánve na vaření parou, kterou docílili jemnější chuti piva. Na krajinské výstavě v Hořicích v roce 1903 bylo novopacké pivo oceněno jako nejlepší prvním místem.¹³²

Pro stále se zvyšující výrobu bylo potřebné vyřešit otázku rozšíření vodního zdroje. Problém s nedostatkem vody našel řešení ve vybudování osmisetmetrové vodovodní trubky vedoucí ze studny ve vesnici Loučení u Přibyslavi, dnes části Nové Paky.¹³³ Produkce piva se rok od roku zvyšovala. Jestliže na začátku podnik uvařil 15 000 hl piva, v 90. letech 19. století to bylo už 23 042 hl a před první světovou válkou už 40 000 hl. Roku 1905 došlo k dostavbě sladovacích humen, obchodních prostor, další lednice ve dvoře podniku a roku 1906 se v pivovaru zprovoznil už druhý parní kotel.¹³⁴

Roku 1904 okresní hejtmanství nařídilo opravu chátrajícího pivovarského hostince, kterou ale pozvaní architekti a následně i správní rada pro vysoké náklady na stavbu i následnou nehospodárnost hostince uznali za zbytečnou. Zároveň byl hostinec velmi zchátralý a při provádění jeho adaptace by hrozilo nebezpečí úrazu. Hostinec se tedy rozhodli zbořit a na jeho místě vystavět nový hotel, dnes známý jako hotel Centrální, podle rozpočtu za sto deset

¹³⁰ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Zápisy z valných hromad* 1900. inv. č. 46, kt. 1.

¹³¹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Zápisy z valných hromad* 1901. inv. č. 46, kt. 1.

¹³² SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy z valných hromad* 1903. inv. č. 46, kt. 1.

¹³³ Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-24]. URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

¹³⁴ Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-24]. URL:<http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

tisíc korun¹³⁵, který byl na svou dobu již velmi komfortně vybaven. O jeho výstavbu se postaral stavitel Vilém Beck.¹³⁶ Dostavěn byl roku 1906 a prvních návštěvníků se dočkal v roce 1908. Už od této doby byl střediskem veškerého kulturního, společenského ale i politického dění ve městě.¹³⁷ Tento vysoký náklad byl na dlouhou dobu jediný, protože pivovar počal pociťovat stagnaci i menší odbyt piva. Opravovalo se tak pouze to nejnnutnější bez myšlenek budoucích investic.¹³⁸ Jako příklad investice v této době může posloužit koupě druhého parního kotle v roce 1906.¹³⁹ Pivovar byl od roku 1907 organizován v Ochranném svazu pivovarů, konkrétně v jeho třináctém okrsku.

3.4. Válečná léta

Největší vliv na správný vývoj pivovaru měly obě světové války. Nedostatek surovin jako ječmene a sladu a jejich skrovný příděl, časté rozebírání strojů pro válečné účely, používání náhražek, či časté prodeje koní na frontu znamená pro provoz pivovaru i ohlas mezi veřejností citelný pokles. Vláda pivovaru nařídila vyrábět pivo slabší, a tak v Nové Pace vařili nejvýše šesti a půl stupňové pivo.¹⁴⁰

Přesto se za války na pivovaru drobné stavby prováděly. Například se vybuodovala místnost pro dělníky, opravila lednice a provedla nutná oprava střechy ve varně. Kvůli nedostatku financí mnoho majitelů pivovarských hostinců žádalo pivovar o snížení nájmu, čemuž podnik většinou vyhověl. Sám často poskytoval válečné půjčky. Na počátku roku 1915 se pivo zdražilo, a to konkrétně o tři koruny za hektolitr u sudového a o čtyři koruny za hektolitr u lahvého piva. V červnu roku 1915 se omezil výstav piva o jednu třetinu u sudového a o jednu polovinu u lahvého piva. V říjnu roku 1915 řešil pivovar s pojišťovnou náhradu škody za požár lednice, který způsobil blesk. O měsíc později pivovar rozhodl, že v neděli a o svátcích pivo nebude prodávat a konečně v prosinci znovu musel omezit výstav piva. Počátek roku 1916 byl znovu ve znamení zdražení piva. Tentokrát se cena zvýšila na 30

¹³⁵ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Zápisy z valných hromad* 1906. inv. č. 46, kt. 1.

¹³⁶ ČERMÁK, Karel. *Stoleté příběhy: Český ráj na sklonku Rakouska-Uherska*. Jilemnice, 2010. ISBN 978-80-86527-25-3. s. 38.

¹³⁷ Hotel-central38.webnode.cz. *Stručná historie Centrálu*. Online [cit. 2021-02-08]. URL:<<https://hotel-central38.webnode.cz/o-nas/>>.

¹³⁸ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s VIII. ev. č. 303.

¹³⁹ KODET, Adam. *Tradice pivovarnictví v Krkonoších*. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, 2015.

¹⁴⁰ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s VIII. ev. č. 303.

Kč u obyčejného sudového piva, na 40 Kč u Granátu v sudech a na 44 Kč u Granátu v lahvi, v září dokonce na 66 Kč za jeden hektolitr obyčejného piva a 70 Kč za jeden hektolitr Granátu. V roce 1917 byly přiděly ječmene a sladu tak malé, že se pivo vařilo s přísávkem pýru. Výstav piva pro odběratele byl omezen na dva dny v týdnu – úterý a pátek.¹⁴¹ Ve čtvrtém válečném roce se nadále pivovar potýkal s nedostatkem ječmene a zakázáno mu bylo používat jakékoliv dražší náhražky, například cukr. Nejsilnější pivo smělo obsahovat 6,5° alkoholu.¹⁴²

3.5. Obnova výroby po první světové válce

První poválečné roky byly dobou velmi pomalého ožívování ekonomiky. Zaměstnance, kteří kvůli válce opustili zaměstnání, pivovar znovu s radostí přijmul, ale návrat k předválečnému stavu trval ještě dlouhé roky.¹⁴³ Pivovar nejdříve zápolil s nedostatkem financí, díky čemuž nemohl zajistit nové vybavení. Stroje byly zastaralé, jelikož během války se na nich neprováděly žádné opravy. V roce 1918 také zemřel novopacký stavitel František Wolf, který se zasloužil jak o prvotní výstavbu, tak se s ním konzultovaly různé průběžné opravy. Jeho syn Otakar Wolf se sice také věnoval stavitelství, ale působil v Praze a posléze v Plzni, takže místo na pozici novopackého architekta převzal Jaroslav Bret.¹⁴⁴

V roce 1920 je pivovar nucen snížit dodávky piva, a poté zvýšit jeho cenu. Mezi prosincem roku 1920 a stejným měsícem roku 1921 stoupla cena jednoho hektolitru obyčejného piva o 72 Kč. Výstav piva je v této době důkazem, že pivovaru se po válce opravdu nedařilo. V roce 1915 totiž činil 35 000 hl, kdežto v roce 1921 jen 10 275 hl.¹⁴⁵ V roce 1922 se snížila cena piva a naděje na lepší zítřky se den ode dne zvyšovala.¹⁴⁶ Již roku 1925 se znovu rozmáhá a v roce 1931 konečně dosáhl předválečné výše výroby z roku 1913.¹⁴⁷ Až do druhé světové války se proto různě přestavuje, kupují se nové stroje a budova

¹⁴¹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady* 1908-1925. kt. 1, kn. 2

¹⁴² SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Zápisy z valných hromad* 1918. inv. č. 46, kt. 1.

¹⁴³ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady* 1908-1925. kt. 1, kn. 2

¹⁴⁴ BENČOVÁ, Yvona. *Osobnosti Novopacka*. Nová Paka, 2011. ISBN 978-80-260-1742-4. s. 273n.

¹⁴⁵ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s VIIIIn. ev. č. 303.

¹⁴⁶ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady* 1908-1925. kt. 1, kn. 2

¹⁴⁷ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s VIIIIn. ev. č. 303.

dostává novou omítku. Na jaře roku 1926 se kolem pivovaru staví plot a natírají se okna.¹⁴⁸ Až do roku 1924 se várky pivovaru dělí na dvě velikosti, a to na 50 a 75 hl. V úspěšném roce 1925 kvůli nutnosti většího výstavu se velikost várky zvýšila na 100 hl.¹⁴⁹

Na počátku července roku 1926 sládek Chlístovský z pivovaru v Pecce odprodal novopackému pivovaru, po souhlasu Hradeckých pivovarů, za částku 220 000 Kč jeho prostory, ze kterých si novopacký závod vytvořil tolik potřebné sklady. Kromě budov Chlístovský přenechal pivovaru v Nové Pace i veškeré pozemky, zařízení, ale i zásoby sladu a piva. Nájemcem v pivovaru se stal p. Müller, ale už na jaře roku následujícího pivovar chystal plánovaný prodej. V dubnu 1927 se peckovský pivovar prodal za 75 000 Kč pánům Grohovi, Samkovi, Víchovi a Hišmanovi, novopacký pivovar si tam ponechal pouze potřebnou lednici na led z místního rybníka, u které se v následujících měsících opravila střecha. Tím, že jednoduše pivovar přišel o konkurenta, si zajistil výsadní postavení v regionu jihovýchodního Podkrkonoší a západního Jičínska. Toto období konjunktury tak znamená další nutné opravy a nákupy zařízení. Na konci roku 1926 opravována a vybavována novým nábytkem zasedací síň a v hotelu Centrál rekonstruována dřevěná podlaha.¹⁵⁰

Mezi lety 1927-1928 se do sladovny pořídily máčecí štoky, výtah zeleného sladu, čisticí stanice na ječmen, stáčecí stroj na sudy, filtrační zařízení, nové kvasné kádě, ležácké sudy a další.¹⁵¹ Na počátku roku 1929 je uvedena do provozu nová varna, kde byly posléze zařízeny nové chladicí štoky, sprchový aparát, výtah na slad, myčka na sudy či požahovačka. Zároveň budova získala novou fasádu a eternitovou střechu.¹⁵² Jako opravdovou novinku si pivovar usmyslel vystavět zasedací síň.¹⁵³ Varnu o čtyřech nádobách z roku 1929 používá pivovar dodnes.¹⁵⁴ Že se pivovaru v této době dařilo, dokazují i výstavy piva, kdy v roce 1931 pivovar vystavil 35 155 hl piva, což bylo nejvíce od vzniku podniku.¹⁵⁵ V Národních listech

¹⁴⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady* 1908-1925. kt. 1, kn. 2

¹⁴⁹ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s VIII. ev. č. 303.

¹⁵⁰ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady* 1925-1933. kt. 1, kn. 3

¹⁵¹ Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2021-02-08].

URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

¹⁵² SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Zápisy z valných hromad* 1930. inv. č. 46, kt. 1.

¹⁵³ Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2021-02-08].

URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

¹⁵⁴ VALCHAŘOVÁ, Vladislava. *Industriální topografie: průmyslová architektura a technické stavby: Královéhradecký kraj*. Praha, 2012. ISBN 978-80-01-05143-6. s. 154.

¹⁵⁵ ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986. s IX. ev. č. 303.

se ve 20. letech 20. století pravidelně objevovala reklama na vyráběná piva. V této době se jednalo o 10° světlé i tmavé pivo, 12° světlý ležák a 14° Granát.¹⁵⁶ Ve 30. letech 20. století své bohatství ukazoval pivovar také tak, že často poskytoval půjčky všemožným žadatelům, právnickým osobám ale i obyčejným lidem. Na počátku roku 1933 se pomocí posuvné stěny v zasedací místnosti vytvořila kancelář pro ředitele podniku, sloužící zároveň pro důvěrná jednání s druhými stranami.¹⁵⁷

3.6. Pivovar za okupace a druhé světové války

Období rozvoje mezi světovými válkami skončilo třicátým zářím 1938, kdy československý prezident Edvard Beneš podepsal mnichovskou dohodu a souhlasil tak s odstoupením pohraničních oblastí Německu. Odtržením Sudet novopacký pivovar přišel o mnoho nakupujících a odbyt tak výrazně poklesl. Hranice mezi německou Říší a Protektorátem Čechy a Morava vedly totiž jen několik kilometrů od Nové Paky. Český průmysl se počal orientovat podle německého vzoru. V březnu roku 1939 bylo do území mimo Protektorát Čechy a Morava vyvezeno 63 hl piva a od dubna na pivo platilo clo. Proto na konci dubna roku 1939 požádala správní rada Ochranný svaz pivovarů, aby pivo mohlo být dodáváno do zabraných území bez cla. V září byl prodej bez cla povolen, ale nově se vybírala válečná daň z piva. V srpnu roku 1939 byl pivovar nucen od odběratelů vybírat 10 haléřů z každého hektolitrů piva pro Ústřední jednotu společenstev hostinských a výčepníků.¹⁵⁸

Důležitý je ale fakt, že druhá světová válka pivovarské podnikání v Nové Pace neovlivnila tak, jako válka první. Protože i během druhého světového konfliktu se podnik znovu dostavoval. V srpnu roku 1940 byla zadána firmě v Turnově práce na obložení strojovny pivovaru, která už v září byla hotova.

V únoru 1940 vznikl Českomoravský svaz pro chmel a pivo, zkráceně Pivosvaz, který řídil hospodářský stav a obecné blaho v Protektorátu, rozhodoval o přidělech surovin a paliv, cenách i zastavování výroby.¹⁵⁹ V září hned oznámil pivovaru, že může sám sladovat 55

¹⁵⁶ Nová Paka. In *Národní listy*, 1927, č. 166, s. 12. ISSN 1214-1240.

¹⁵⁷ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1925-1933*. kt. 1, kn. 3

¹⁵⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1933-1940*. kt. 1, kn. 4

¹⁵⁹ JOZA, Petr. *Historie pivní lahve v Čechách: pivovarnictví a obchod*. Praha, 2019. ISBN 978-80-242-6294-9. s. 205.

% potřeby sladu.¹⁶⁰ „V roce 1941 je provedena nástavba kotelny, koupen a namontován vodotrubnatý kotel se zauhlováním a posuvným roštem, postaveny nové stáje pro koně se zasklepením i místností pro obsluhu, doplněn stav ležáckých sudů a pořízen domácí telefon s deseti místními stanicemi.“¹⁶¹

Podle vydaného vládního nařízení se v obchodním rejstříku Krajského soudu v Jičíně musel český název pivovaru doplnit o německý ve znění Aktien-Brauerei mit Mälzerei in Neupaka. V červenci 1941 se správní rada rozhodla o změně znění stanov pivovaru kvůli novým státoprávním poměrům. Jednou z výrazných změn bylo zvýšení akciového kapitálu. Původní kapitál činil 400 000 Kč, už roku 1921 se zvýšil o dalších 400 000 Kč, o 10 let později v roce 1931 už činil 2 400 000 Kč a ten potvrdila rada i na této schůzi. Stanovy také zohledňovaly státní dozor úředníky Protektorátu Čechy a Morava, kterému pivovar podléhal. Na konci stanov se nově objevily vzorky akcií, talonů a kuponů ve dvojjazyčném znění – česky i německy.

Na konci tohoto roku ještě pivovar bere na vědomí příkaz Pivosvazu o omezení dodávek chmele pro tuzemskou výrobu, snížení stupňovitosti piva, přidělu 95 gramů cukru, který má nahradit 117 gramů sladu.¹⁶² Roku 1942 skončila éra sladovnictví Josefa Bernarda, který v pivovaru vařil neuvěřitelných 34 let už od roku 1908.¹⁶³ V květnu roku 1944 byla v okolních podnicích, které plnily důležité funkce pro armádu, prodloužena pracovní doba, a tak bylo v pivovaru na letní měsíce rozhodnuto o stejném postupu, aby se tak vyhnulo nucenému propouštění zaměstnanců. V pozdějších letech se projeví důsledky prodloužení pracovní doby, protože zaměstnanci sice v práci pobýli déle, ale pracovní výkon únavou nebyl zvýšen. V červenci roku 1947 se pracovní doba ustálila na 48 hodinách týdně.

3.7. Poválečná léta

Po válce a osvobození Československa je dne 21. června 1945 vyhláškou Okresního národního výboru v Nové Pace rozhodnuto o dočasném spravování pivovaru státem. Národními správci byli jmenováni dosavadní zaměstnanci pivovaru Vlastimil Hendrych a

¹⁶⁰ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1940-1948*. kt. 1, kn. 5.

¹⁶¹ Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-24]. URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

¹⁶² SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1940-1948*. kt. 1, kn. 5.

¹⁶³ VALCHAŘOVÁ, Vladislava. *Industriální topografie: průmyslová architektura a technické stavby: Královéhradecký kraj*. Praha, 2012. ISBN 978-80-01-05143-6. s. 154.

František Reiman. Hendrych zastával funkci správce a Reiman vaříče. Členové dozorčí rady se obrátili s žádostí o sdělení podmínek, pod kterými by byla národní správa zrušena.

Z důvodu klidného průběhu během války, kdy nikdo v pivovaru nebyl kolaborantem, dne 14. dubna 1946 spravování státem zaniklo. Ve stejný den se také konala správní rada, kde došlo ke jmenování nového předsedy a místopředsedy rady. Pivovar získali zpět na dva roky původní akcionáři. Tento stav pronikl do dalších významných zásahů do pivovaru. V humnech byla nově položena betonová podlaha, byl opraven hvozď a vybudovány čtyři byty na vlastním pozemku pod pivovarem. Taky na výstavu piva se tehdejší doba projevila, protože v polovině roku 1947 byla překročena povolená kvóta pivovaru o 500 hl.¹⁶⁴ Roku 1947 se pivovar rozhodl opravit hotel Centrální na zdejším náměstí, který patřil k jednomu z významnějších majetků podniku. Na konci tohoto roku se snížila cena piva asi o 20 Kčs a podle plánu snížen přídělník chmele a určeno množství nápoje, které má pivovar vystavit.¹⁶⁵

Po převzetí moci Komunistickou stranou Československa v roce 1948, přišla další vlna znárodnění. Správcem pivovaru se stalo podle § 3 prezidentského dekretu ze dne 19. května 1945 Generální ředitelství národního podniku Československých pivovarů v Praze. V rozhodnutí o národní správě je přímo uvedeno, že podniky patřící do potravinářského odvětví jsou od teď z hlediska řízeného hospodářství spravovány celostátně národním správcem. Novopacký pivovar začaly Československé pivovary spravovat od dubna roku 1948. Národními správci se tentokrát stal znovu vaříč František Reiman, kterého doplnil Josef Bajer.¹⁶⁶

Celkem je tak vytvořeno 22 národních podniků, které jsou subalterní Československým pivovarům.¹⁶⁷ Poúnorová centralizace také ukončila neuvěřitelný 437letý provoz Kumburského pivovaru, jehož výrobky byly výrazným konkurentem novopackého piva.¹⁶⁸

O necelé dva měsíce později, konkrétně 20. července 1948, byly československé pivovary a tím pádem i novopacký pivovar začleněny pod oblastní ředitelství Podkrkonošských pivovarů n. p. v Trutnově a zároveň s tím byla zrušena národní správa.

¹⁶⁴ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady 1940-1948*. kt. 1, kn. 5.

¹⁶⁵ Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-24]. URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

¹⁶⁶ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Rozhodnutí o zavedení prozatímní národní správy a jejím zrušení v souvislosti se znárodněním a doklady související 1947-1949*. inv. č. 45, kt. 1.

¹⁶⁷ CHLÁDEK, Ladislav. *Pivovarnictví*. Praha, 2007. ISBN 978-80-247-6623-2. s. 54.

¹⁶⁸ Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-24]. URL:<http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

27. ledna 1949, tedy ve správním roce první pětiletky, se vyhláškou ministryně výživy podnik Podkrkonošských pivovarů sloučil s Hradeckými pivovary a tím přišel o samostatnost v rozhodování, jelikož všechny požadavky se musely nejdříve projednat s nadřízeným národním podnikem.¹⁶⁹ O určení rozsahu znárodnění se postaralo Ministerstvo výživy Československé republiky, když stanovilo, že Hradeckým pivovarům nyní patří veškeré nemovitosti s provozními, hospodářskými a obytnými budovami a veškerým zařízením a příslušenstvím původního pivovaru a také živnostenské oprávnění k prodeji piva, výrobě a obchodu se sladem.¹⁷⁰

V podniku Hradecké pivovary setrval pivovar až do roku 1960, protože ty prvního července 1960 přestávají existovat. Po dobu národní správy ale netratil. Došlo k přestavbě stáčírny lahví, kde se nově počalo stáčet pomocí dvou ručních šesti kohoutových strojů Staler. Dále byla postavena chladicí linka pro dochlazování stávající spilky.¹⁷¹ Před vynálezem chladicí linky běžně pivovar v zimních měsících absolvoval dny tzv. ledování, kdy ledaři odsekávali kusy ledu ze zamrzlého rybníka před pivovarem a ten pomocí koňských povozů dováželi do pivního sklepa a během roku ho používali.¹⁷² Během 50. let 20. století stihl pivovar přestavět finální technologie jako skleněné produktovody, vymývače obalů, plniče, korunkovače, dopravníky prázdných obalů i plných beden s pivem a roku 1960 spustil v činnost nový výkonný stáčecí stroj pro sudy.¹⁷³

Dle zákona č. 36/1960 Sb. o územním členění státu vydaného v souvislosti s Ústavou z roku 1960 byl výrazně pozměněn vzhled současných krajů. Nově jich bylo vymezeno pouze sedm místo předchozích třinácti, které byly ustanoveny v roce 1948.¹⁷⁴ S tím souviselo i zřízení nových národních podniků pro tyto kraje, a to konkrétně Pražských pivovarů, n. p., Středočeských pivovarů, n. p., Severočeských pivovarů, n. p., Východočeských pivovarů, n. p., Jihočeských pivovarů, n. p., Západočeských pivovarů, n. p., Jihomoravských pivovarů, n. p. a Severomoravských pivovarů, n. p. To samé začalo platit i na

¹⁶⁹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Rozhodnutí o zavedení prozatímní národní správy a jejím zrušení v souvislosti se znárodněním a doklady související* 1947-1949. inv. č. 45, kt. 1.

¹⁷⁰ SOA Zámorsk. Hradecké pivovary, n. p. Hradec Králové (1948-1960). *Určení rozsahu znárodnění majetkové podstaty podniku Akciový pivovar se sladovnou v Nové Pace* 1949. inv. č. 139, kt. 3.

¹⁷¹Wikipedie.org. *Pivovar Nová Paka*. Online [cit. 2021-02-08]. URL:<
https://cs.wikipedia.org/wiki/Pivovar_Nov%C3%A1_Paka>.

¹⁷² Valasky.denik.cz *Muzejní kukátko: ledování piva*. Online [cit. 2021-02-12]. URL:<
<https://valassky.denik.cz/ctenar-reporter/muzejni-kukatko-ledovani-piva-20210117.html>>.

¹⁷³Wikipedie.org. *Pivovar Nová Paka*. Online [cit. 2021-02-08]. URL:<
https://cs.wikipedia.org/wiki/Pivovar_Nov%C3%A1_Paka>.

¹⁷⁴ ČESKOSLOVENSKO, Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. In: *Sbírka zákonů. 11. 4. 1960*. ISSN 1211-1244.

Slovensku. Zde vznikly národní podniky Západoslovenské pivovary, n. p., Středoslovenské pivovary, n. p. a Východoslovenské pivovary, n. p.¹⁷⁵

Novopacký pivovar se zařadil pod Východočeské pivovary, n. p. Nejdříve zde figuroval jako provoz trutnovského pivovaru a následně už jako samostatný podnik. V polovině 60. let 20. století se pivovar znovu rozhodne o dostavby. Zprovoznil tak sedmdesát pět metrů hluboký vrt sloužící jako nový vodní zdroj, pořídil nové pivní tanky, na konci desetiletí je vyměněna stáčecí linka a nově vyzkoušen tzv. maltomobil, který měl efektivně obracet ječmen.¹⁷⁶

Roku 1972 pivovar velkolepě oslavil stoleté výročí od založení podniku, i když byl již dvanáctým rokem v područí Východočeských pivovarů Hradec Králové. Na oslavu byli pozváni jak zástupci Ministerstva zemědělství a výživy či Národní fronty, tak běžní zaměstnanci podniku. K poslechu zahrál proslulý orchestr Karla Vlacha na místním sportovním stadionu a ve večerních hodinách se zábava přesunula do městské sokolovny.¹⁷⁷

V roce 1980 se národní podnik Východočeské pivovary stal koncernovým podnikem, ale to nic nezměnilo na tom, že, pivovar Nová Paka sem stále spadal. Po “Sametové revoluci“ roku 1989 se přemístil pod státní podnik Pivovary Hradec Králové a změnil svůj název na Pivovar a Sladovna Nová Paka, s. p.¹⁷⁸ Před Sametovou revolucí ukončilo svůj provoz několik nedalekých pivovarů jako například Hořice, Dvůr Králové nad Labem a Vrchlabí, a tak automaticky stoupl výstav piva novopackého pivovaru na necelých 100 000 hl za rok. Jenže v socialistické době se na pivovaru neprováděly žádné významné investice, a tak se díky jeho zastarání uvažovalo i o uzavření. Sametová revoluce v roce 1989 a následná privatizace pivovaru však naštěstí znamenaly pro tento podnik záchranu.¹⁷⁹

V roce 1982 byla dokončena dlouholetá přestavba hotelu Centrální na náměstí, ale už rokem 1989 jeho význačné postavení upadá, jelikož je privatizován a stává se z něj obchod s oblečením.¹⁸⁰

¹⁷⁵Wikipedie.org. *Československé státní pivovary*. Online [cit. 2021-03-14]. URL:<
https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskoslovensk%C3%A9_st%C3%A1tn%C3%AD_pivovary>.

¹⁷⁶ZÝBRT, Věnek. *Velká kniha piva: vše o pivu*. Olomouc, 2005. ISBN 80-7346-054-8. s. 85.

¹⁷⁷Wikipedie.org. *Pivovar Nová Paka*. Online [cit. 2021-03-07]. URL:<
https://cs.wikipedia.org/wiki/Pivovar_Nov%C3%A1_Paka>.

¹⁷⁸ZÝBRT, Věnek. *Velká kniha piva: vše o pivu*. Olomouc, 2005. ISBN 80-7346-054-8. s. 85.

¹⁷⁹Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-26]. URL:<
http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

¹⁸⁰Hotel-central38.webnode.cz. *Stručná historie Centrálu*. Online [cit. 2021-03-14]. URL:<
<https://hotel-central38.webnode.cz/o-nas/>>.

3.8. Pivovar v rukou soukromníků

Až do roku 1996 byl pivovar pod dohledem státního podniku Pivovary Hradec Králové i když už po dva roky hledal nového majitele. V roce 1994 málem koupila pivovar podnikatelka z Prahy Jiřina Vašíčková, která nakonec nebyla schopna zaplatit v patnáctidenní lhůtě stanovenou částku, a to 10 % z 52 mil. Kč. Tak právo na odkoupení přešlo na dalšího v pořadí, který za pivovar nabídl 50,5 mil. Kč.¹⁸¹ Po opakovatelné soutěži vyhlášené Fondem národního majetku tak vyhrálo 1. září 1996 pivovar město Nová Paka, konkrétně společnost Městský pivovar Nová Paka, a. s. Nová Paka nakonec vyhrála, protože jako jediná splnila legislativní požadavky.¹⁸² Pivovar koupila za 5,5 mil. Kč, ale převzala zároveň i závazky ve výši 60 mil Kč.¹⁸³ V tomto roce se vařila piva Brouček, Kumburák, Kryštof, Granát, Bohém, Světozor (bylinkové pivo), Pito a Diapivo.

V roce 1997 pak na zakázku pro ZOO ve Dvoře Králové nad Labem vytvořili 4,8% světlé pivo s příznačným názvem Bílý nosorožec a pro časopis NEI report dokonce 6,3% pivo s názvem Jan Beer, na jehož etiketě se objevila fotografie ředitele časopisu.¹⁸⁴ Ve stejném roce uzavřel novopacký pivovar kontrakt s Moskvou a vyslal tam poprvé své pivo.¹⁸⁵

S koupí obdržela firma již zmíněné závazky a ruské trhy, kam se velká část piva dodávala, se zhroutily. Věřitelé si od pivovaru často půjčovali peníze, které nemohli splatit, a na tom podnik také tratil. V roce 1999 se ještě dařilo zvyšovat výrobu i odběr piva, a to také díky stáčení nápoje do PET lahví. Nákup PET lahví byl sice dražší, ale pro mnohé zákazníky jednodušší z důvodu lehčího materiálu, než je sklo. Krajský soud v Hradci Králové byl ale i přesto nucen 8. března 2000 otevřít nový konkurz kvůli zadluženosti společnosti.

V zavedení PET lahví byl pivovar Nová Paka prvním v zemi, nápoj do nich stáčel už od roku 1998. Sládek používání plastových lahví zamýšlel jen dočasně, protože věděl, že se v nich kvalita piva dlouho neudrží a také se v nich mění jeho typická chuť. Mnoho problémů podle ředitele Daniela Váši převzala společnost od státního pivovaru Východočeské pivovary

¹⁸¹ Vítězka veřejné soutěže o novopacký pivovar ztratila nárok na jeho koupi. In *Rudé právo*, 1994, č. 265, s. 14. ISSN 0032-6569.

¹⁸² Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-26]. URL:<http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

¹⁸³ Třetí kolo je již definitivní. Novopacký pivovar akciovou společností. In *Pardubické noviny*, 1996, č. 198, s. 3. ISSN 1210-6291.

¹⁸⁴ Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-26]. URL:<http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

¹⁸⁵ Na etiketách portrét Valdštejna. In *Orlické noviny*, 1997, č. 46, s. 13. ISSN 1210-602X.

Hradec Králové.¹⁸⁶ Od 9. března 2000 byl tedy pivovar v konkurzu pod názvem JUDr. Milan Jelínek, správce konkurzní podstaty Městského pivovaru.¹⁸⁷

30. ledna 2001 odkoupila konkurzní podstatu společnost ISO BUILDING Praha, o měsíc později své sídlo přesunula do pivovaru a dvacátého druhého února přejmenovala svůj název na Pivovar Nová Paka, a. s. Tento název je používán až dodnes. Ředitelem i nadále zůstal Daniel Váša. Proběhlo mnoho nových oprav, včetně instalace nového stabilizačního filtru, který měl prodloužit trvanlivost piva. Nový majitel přišel také s novou etiketou „Novopacké pivo“, které se používá na lahvích dosud a s novými kontakty, kam by se mohlo pivo exportovat.¹⁸⁸ V tuto dobu se začala psát novodobá historie pivovaru a zakládaly se trendy, na kterých bylo možno založit budoucí vývoj společnosti. To, že se už rok po vyhlášení konkurzu výstav piva výrazně zvedl, zapříčinil vliv exportu do zahraničí, nejvíce se vyváželo do Německa. Pod novým majitelem se vařilo okolo 75 - 90 000 hl ročně jak je možné vidět i na grafu v příloze.¹⁸⁹ Roku 2002 pivovar musel u některých druhů piv zvýšit jejich cenu, aby kopíroval zdraženou cenu velkých českých pivovarů, a to hlavně díky posilování kursu koruny. Ekonomicky konkurovat velkým pivovarům nebyl pivovar Nová Paka schopen, a proto se jim snažil vyrovnat jinak, v kvalitě nápoje, větší pružnosti v zásobování a důvěrnějším vztahu s odběrateli.

V roce 2003 odešel ředitel Daniel Váša po patnáctiletém vedení do Nižnevarovsku v Rusku, kde se stal sládkem. V Nové Pace nastoupil na post ředitele, do té doby obchodní ředitel, Jaromír Bulko a novým sládkem se stal Ladislav Klazar. Roku 2005 pivovar postavil přímo na místě varny restauraci pro padesát hostů. V tomto roce se výstav piva zvýšil. Okolo 40 % se vyváželo do zahraničí, a to zejména do Německa, Polska, Izraele (do těchto tří zemí už od roku 1999), Pobaltí, Jižní Korey a Finska. Roku 2008 počal pivovar vyrábět nealkoholické pivo Moto Brouk a ovocné pivo Hemp Brouczech, které jim napomohly k trojnásobnému nárůstu prodeje oproti minulému roku.¹⁹⁰ Na jaře stejného roku se pivovar prezentoval na „Dnech Prahy v Budapešti“, kde Maďaři mohli poprvé ochutnat toto české pivo a rozhodli se ho pravidelně podávat při příležitosti setkání velvyslanců či jiných

¹⁸⁶ Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-26]. URL:<
http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

¹⁸⁷ ZÝBRT, Věnek. *Velká kniha piva: vše o pivu*. Olomouc, 2005. ISBN 80-7346-054-8. s. 85

¹⁸⁸ Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-26].
URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

¹⁸⁹ CUŘINOVÁ, Petra. *České a moravské pivovary. Stavební dědictví tradičního výrobního odvětví*. Brno, 2007. ISBN 978-80-7293-182-8. s. 91.

¹⁹⁰ Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-26]. URL:<
http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

diplomatů během doby, kdy Česká republika bude předsedat v Radě Evropské unie a Evropské radě v první polovině roku 2009.¹⁹¹

3.9. Pivovar v posledním desetiletí

V roce 2010 uvedl pivovar na trh skořicovo-zázvorové pivo Cinnamon Beer a Třešňové pivo, v roce 2011 limetkové pivo Lime Beer, roku 2012 Medové pivo či nealkoholický energetický nápoj s názvem ZOOZ a roku 2014 Dýňové pivo, které tak obohatilo sortiment ochucených piv na šest druhů.¹⁹² Už několik let se novopacké pivo nepije jen u nás, nebo v nejbližších zemích. V roce 2014 se účastnil pivovar australského Fine Food festivalu a díky jeho oblibě v této zemi se export rozšířil o další kontinent, se kterým pivovar vyřídil smlouvu na jaře 2015. Ve stejném roce se pivo dostalo do Číny, kde se mu také dobře daří. Roku 2016 se pivo z východočeského regionu dostalo až do daleké Jižní Ameriky, konkrétně do Brazílie a Mexika a taky na Kapverdské ostrovy. Jeho výstav roku 2016 činil 45 tisíc hektolitrů. Díky konkurenci větších českých pivovarů na tuzemském trhu nedosáhne u nás takového ohlasu jako právě v zahraničí, na které se vývoz výrazně orientuje.¹⁹³

Roku 2013 se počaly psát nové dějiny hotelu Centrál. Postaral se o ně sbor Jednoty bratrské, která pro město už v předchozích letech založila mateřskou a základní školu, keramickou manufakturu nebo třeba Novopackou pražírnu. Sbor se rozhodl dát chátrající hotel Centrál do pořádku.¹⁹⁴ Nejdříve ho odkoupili od Vojtěcha Kubálka z Kladna. Podle pastora Bohdana Čančíka se o koupi hotelu vynasnažili, aby dali znovu obyvatelům Nové Paky „nejkrásnější sál ve městě“. Správcem hotelu se stal Jan Perner. Aby ale zároveň neprodělali, rozhodli se v přízemí hotelu pronajímat prostory pro obchody. Proběhla rekonstrukce vodoinstalace, elektroinstalace a výměna topení, aby se už roku 2016 konal první novodobý koncert. Následně je otevřena kavárna, vymalován hlavní sál a obnoveny

¹⁹¹Jicinsky.denik.cz. *Novopacké pivo zamířilo díky českému předsednictví k diplomatům Evropské unie*. Online [cit. 2021-02-23]. URL:<<https://jicinsky.denik.cz/podnikani/jcpaka-novopacke-pivovar20090120.html>>.

¹⁹²Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-24]. URL:<http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

¹⁹³Jicinsky.denik.cz. *Kde se pivo vaří, tam se dobře daří*. Online [cit. 2021-02-22]. URL:<https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/kde-se-pivo-vari-tam-se-dobre-dari-20160801.html>.

¹⁹⁴Zpravycestyraj.cz. *Hotel Centrál se vrátí do života. Pomůže mu Jednota bratrská*. Online [cit. 2021-03-14]. URL: <<http://zpravycestyraj.cz/hotel-central-se-vrati-do-zivota-pomuze-mu-jednota-bratraska/>>.

taneční kurzy, které byly zrušeny v roce 2002. Roku 2016 se zapsal na seznam kulturních památek ministerstva kultury.¹⁹⁵

Roku 2014 málem novopacký pivovar získal nového konkurenta. V Jičíně bylo v plánu v rámci odkoupeného bytového domu otevřít nové kulturně-relaxační centrum. Jeho součástí měl být také minipivovar. Stavební úřad Jičín však projekt zamítl s odůvodněním, že výroba piva není v souladu s Územním plánem města.¹⁹⁶

V současné době je možné využít prodejnu piva přímo u pivovaru, podnikové prodejny však sídlí i mimo Novou Paku, a to v Kumburském Újezdu, Lázních Bělohrad a Hradci Králové. Královéhradecká prodejna svůj provoz zahajovala teprve v říjnu roku 2020. V těchto prodejnách je možné si kromě samotného piva zakoupit třeba výstavní sklo, podnikové oblečení či jiné dárkové předměty. Restaurace Na varně nabízí možnost pronájmu prostoru pro pořádání firemních večírků, rodinných oslav nebo jen na posezení s přáteli. Dále pivovar nabízí komentované exkurze pivovaru pro skupiny minimálně deseti osob v českém, ale i anglickém nebo německém jazyce, na kterých se zájemci seznámí s výrobou a ochutnají pivo přímo z tanku. Každoroční Den otevřených dveří za vstupné 90 Kč poskytne exkurzi a po ní celodenní zábavu jako například vystoupení kouzelníka, hudebních kapel a závěrečný ohňostroj.¹⁹⁷ Všechny tyto možnosti, jak pivo ochutnat, jsou s ohledem na nařízení vlády velmi omezeny, některé i úplně uzavřeny.

V létě roku 2012 se ve spolupráci s novopackým muzeem konala výstava k 140. výročí existence pivovaru, kde mohli návštěvníci zhlédnout fotografie a jiné obrázky z minulosti pivovarnictví v Nové Pace a ochutnat novopacké pivo.¹⁹⁸ K 145. výročí fungování v roce 2017 bylo dokonce vytvořeno speciální pivo s názvem Výroční ležák 12°.¹⁹⁹

Pivovaru neujde žádná kulturní či sportovní akce ve městě, kde by mohl své pivo ukázat těm, kdo ho ještě neznají a nabídnout známým a pravidelným hostům. V červnu se každoročně zúčastní akce Slavnosti slunovratu na novopackém náměstí, v srpnu postaví svůj stánek na pouti a na podzim pořádá již zmíněné dny otevřených dveří. Nedaleko Nové Paky se nachází přírodní závodíště pro automobily i motocykly, kde se často koná závod a pivovar

¹⁹⁵Hotel-central38.webnode.cz. *Stručná historie Centrálu*. Online [cit. 2021-03-14]. URL:<<https://hotel-central38.webnode.cz/o-nas/>>.

¹⁹⁶Zpravyceskyraj.cz. *Minipivovar v Jičíně nebude. Regulační plán je proti*. Online [cit. 2021-03-14]. URL: <<http://zpravyceskyraj.cz/minipivovar-v-jicine-nejde-regulacni-plan-je-proti/>>.

¹⁹⁷Pivovari.cz. *Pivovar Nová Paka*. Online [cit. 2021-02-12]. URL: <<https://pivovari.cz/listing/pivovar-nova-paka/>>.

¹⁹⁸Jicinsky.denik.cz. *Zajímavost: vydejte se za pivem do muzea*. Online [cit. 2021-02-22]. URL:<https://jicinsky.denik.cz/kultura_region/zajimavost-vydejte-se-za-pivem-do-muzea-20120627.html>.

¹⁹⁹facebook.com. *Pivovar Nová Paka, a.s.* Online [cit. 2021-02-23]. URL:<<https://www.facebook.com/Pivovar-Nov%C3%A1-Paka-as-184664378069>>.

se zde stará o pitný režim. Mimo město se každoročně účastní známého pivního festivalu v Trutnově, který dostal příznačný název Pivofest.²⁰⁰

Roku 2019 otevřela Střední škola obchodu a gastronomie v Nové Pace učební obor Výrobce potravin – sladovník pivovarník na popud pivovaru, kde bylo v roce 2018 prokázáno, že 90 % zaměstnanců nebylo vyučeno v oboru. Pro studenty pivovar poskytuje praxe a doufá, že tak předejde útěku absolventů z oboru tím, že se budou ucházet o práci třeba právě u nich.²⁰¹

V současnosti je ředitelem pivovaru Jaroslav Bulko, který ho vede již od roku 2003, kdy vystřídal Daniela Vášu, který dal přednost práci v Rusku. Sládkem je Pavel Kučera.

Z důvodu složitého vývoje pivovaru v letech po znárodnění až po návrat do soukromých rukou, v práci nyní odkazují na tabulku, ve které jednoduše popisují kdy a po jak dlouhou dobu se pivovar nalézal jako součást jiného podniku.

Tabulka 1 - vývoj pivovaru po znárodnění

1948-1952	Hradecké pivovary, n. p.
1953-1957	Krkonošské pivovary, n. p.
1958-1959	Hradecké pivovary, n. p.
1960-1990	Východočeské pivovary, n. p. – koncernový podnik
1990-1996	Pivovary Hradec Králové s. p.
1996-2001	Městský pivovar Nová Paka, a. s.
2001- současnost	Pivovar Nová Paka, a. s.

²⁰⁰facebook.com. *Pivofest*. Online [cit. 2021-03-23]. URL:<<https://www.facebook.com/PivofestTrutnov>>.

²⁰¹Jicinsky.denik.cz. *V Nové Pace vyučí nově i sládky*. Online [cit. 2021-02-22]. URL:<https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/v-nove-pace-vyuci-nove-i-sladky-20181113.html>.

4. Sladovna

K čemu vůbec slouží sladovna, vysvětlují následující řádky. Při výrobě piva jsou důležité vstupní suroviny, udržování technologie výroby a čistota provozu. Pivo se vyrábí z vody, chmele, pro správnou barvu se tyto suroviny doplňují o slad a chuť piva zajišťují kvasinky, které přetvoří cukry na alkohol a oxid uhličitý. Nová Paka nakupuje ječmen zejména od okolních zemědělců z regionu a uchovává ho na ječmenové půdě. Chmel k výrobě zdejšího piva je povětšinou vyhlášený chmel žatecký. Sladovník nejprve namočí ječmen ve vodě v tzv. náduvnících, dále ho uskladní na humnech sladovny, kde začíná klíčení. Ječmen se vymáčí na zemi do čtyř stejných pruhů, které se poté ručně rozprostřou po humnech a pravidelně se obracejí. K obracení se používá speciální lopata zvaná vidrovačka. Výsledný zelený slad poté putuje na hvozď, kde dochází k jeho dosoušení. Následuje odstraňování vyklíčených kořínků, které pivovar nabízí pod názvem sladový květ k dalšímu použití zemědělcům. Tak vznikne konečný slad.

Pak se slad začíná vařit. Nejdříve je rozdrčen na sladový šrot, který se v parní nádobě rozmíchává. Tímto procesem vznikne sladina, kterou je nutno přefiltrovat přes odpadní látky z výroby, tzv. mláto. Scezený rmut, sladina, je základem piva, protože když se k němu přidá chmel a sladina se stane mladinou, postačí už pouze kvašení ke konečnému výsledku. Mladina se ochlazuje cca na 8 °C. Pivo kvasí asi týden, u některých druhů piva i čtrnáct dní v otevřených kvasných kádích. Pivovarské kvasnice přidané do mladiny přemění látku na etylalkohol a sládek se snaží tuto kvasící mladinu udržovat v maximální teplotě 11 °C.

Poté se shlazený obsah kádě nechá dozrát v ležáckém sklepě v tancích, které jsou zabudované do chladicího zařízení. Tomuto zrání ve sklepě se říká sudování. Zbylé kvasinky pivo čirí, protože klesají na dno tanku. Délka zrání závisí na druhu piva. Výčepním pivům stačí pouze dvacet dní, kdežto ležáky sládek v ležáckém sklepu ponechá až dva měsíce. Konečným krokem je filtrace, která slouží k tomu, aby odstranila nepotřebné kvasinky z piva. Některé druhy piva ale filtrací neprojdou a mají poté svoji typickou nefiltrovanou chuť. Jedním z takových piv je novopacké pivo Kvasničák, o kterém se spolu s dalšími pivy vyráběnými zmíněným postupem zmíní práce v další kapitole.

Potom se pivo stáčí do skleněných lahví, které předem inspekční stroj automaticky přebere a vyřadí ty, které jsou nějakým způsobem poškozené nebo nedokonale čisté. Po jejich

naplnění stroj zkontroluje, zda jsou všechny naplněny stejně a zda je na nich nalepena etiketa a uloží je do přepravek. Podobný postup je použit u plnění do PET lahví nebo sudů.²⁰²

²⁰² VALEK, Ladislav. *Pivovar Nová Paka, 2015*. YouTube video. [cit. 2021-02-24]. URL:<https://www.youtube.com/watch?v=emA8mm2_loM>.

5. Novopacké pivo

Novopacké pivo se prezentuje svými kvalitními vstupy – novopacký pivovar si sám vyrábí slad, voda z hlubinného vrtu hlubokého 85 metrů je naprosto čistá a sládci odvádí pečlivou práci. Většina piv má názvy spojené s významnými osobnostmi či místy v okolí Nové Paky nebo nesou jména, která pivo nějak charakterizují. V následujícím výčtu jsou nyní vyráběná piva rozdělena na piva stálá a ty, které pivovar vaří jen v některých ročních dobách, anebo při určitých významných svátcích.

Stálá piva:

Brouček 10° je lehké světlé výčepní pivo s obsahem alkoholu 4 %. Jeho název je odvozen od názvu knihy Svatopluka Čecha Výlety pana Broučka tentokrát do XV. století z roku 1888. Bylo prvním pivem s papírovou etiketou na lahvi v Čechách, protože informace o nápoji byly do té doby vyraženy na víčku piva.

Granát 12° sdílí tmavou barvu s kamenem lásky granátem. Obsah alkoholu je sice vyšší než u Broučka, konkrétně 5,3 %, ale vyznačuje se sladší chutí a hustou pěnou.

Kryštof 10° je nefiltrované pivo jehož jméno odkazuje na majitele hradu Pecka Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic. Je to světlé pivo s 4,5% obsahem alkoholu a plnější chutí.

Kumburák 12° je pivo, které se jmenuje podle zříceniny hradu v okolí Nové Paky Kumburku či podle vrchnostenského konkurenčního pivovaru v Dřevěnici a jedná se znovu o nápoj světlé barvy lišící se sametovou pěnou a 5,3 % alkoholu.

Kvasničák už podle názvu obsahuje podíl živých pivovarských kvasnic, které zajišťují výjimečnou chuť, říz i plnost. Toto pivo je nefiltrované a nepasterizované s obsahem alkoholu 4,7 %.

Motobrouk v sobě nese část slova motorový, a tak můžeme lehce zjistit, že se jedná o nealkoholické pivo, které ale neztratilo chuť sladu a v horkých letních dnech příjemně osvěží. Obsahuje 0,5 % alkoholu což je stále ještě v limitu pro množství alkoholu v nealkoholických pivech. Roku 2010 v Moskvě vyhrálo v soutěži PRODEXPO v kategorii nealkoholických piv.

Podkrkonošský speciál světlý 13° je pivo hořké chuti, které se řadí mezi silnější piva pivovaru Nová Paka. Obsah alkoholu je 6,3 %.

Podkrkonošský speciál tmavý 13° je pivo tmavé barvy s obsahem alkoholu 6,3 %, které bylo vyrobené jako limitovaná edice na Vánoce roku 2005, ale pro jeho oblibu se dostalo mezi stálá piva. Zajímavou chuť mu zajišťuje aroma praženého sladu s karamelovou příchutí.

Třešňové pivo je odlehčený a osvěžující nápoj s příchutí třešně, který obsahuje 4,5 % alkoholu. Na trh se dostal roku 2009, v době, kdy ovocná piva v Čechách nebyla ještě tolik populární.

Limetkové pivo je také ochucenou verzí piva, tentokrát limetkové. Prodává se se 4,1 % alkoholu.

Valdštejn nese název slavného frýdlantského vévody, který se zasloužil o rozvoj východočeského regionu. Jedná se o světlé pivo hořčejší chuti s obsahem alkoholu 7 %.

Hemp Valley Beer je jedním z neobvyklých piv pivovaru kvůli jeho příchuti. Toto pivo totiž obsahuje konopné aroma. Prodává se ve verzi s 4,5 % alkoholu ale i ve verzi Hemp Valley Beer extra strong s 8 % alkoholu. Je vyráběno na základě licenční smlouvy s firmou Hemp Valley ze Švýcarska. Co je na tomto pivu zajímavé je, že v roce 2019 obsadilo první místo na mezinárodním veletrhu konopí a léčivých bylin Cannafest v kategorii Nejlepší konopný nápoj v kategorii pivo.

Zázvorové pivo vyrábí pivovar Nová Paka jako stálé, ale jeho příchutí není vůbec obvyklá. Obsah alkoholu v nápoji je 4,1 %.

Core světlé je dalším neobvyklým pivem. Tentokrát se jedná o nápoj vyráběný ze dvou druhů sladů s příměsí drcených dýňových semínek. Semínka jsou odebírána z Rakouska.

Core tmavé je také dýňové pivo. Liší se pouze tmavou barvou sladů.

Sezónní a nepravidelně stáčená piva:

Jarní skotačení z Podkrkonoší je pivo s 4,5 % alkoholu, které pivovar vaří v jarních měsících. Stáčí se pouze do PET lahví. Poprvé bylo vyrobeno roku 2015.²⁰³

Novopacký letní nářez stejně jako jarní verze obsahuje 4,5 % alkoholu a už podle názvu je léto obdobím jeho prodeje. Znovu se stáčí pouze do PET lahví.

Podzimní úlet je vyroben ze čtyř druhů sladů a vyznačuje se obsahem alkoholu 5,3 %. Koupit si ho můžeme pouze v podzimních měsících.

Novopacké třeskuté 13° je druh piva vařený pro prodej v zimním období obsahující 6,3 % alkoholu. Tvořen je čtyřmi druhy sladů.

Novopacký zimník je silným světlým typem s 6,3 % alkoholu

Novopacké mrazivé stejně jako předchozí dvě „zimní“ piva obsahuje přes 6 % alkoholu

Sládkův vánoční ležák je světlé pivo s 5,5 % alkoholu

Májový ležák 12° je řezaný nahořklý nápoj s 5,3 % alkoholu

Valentýnský sen je polotmavý ležák obsahující 5,3 % alkoholu

Paka pramen je slabší, světlé výčepní pivo s 4 % alkoholu

Listopadové antistresové je druhem řezaný ležák s procenty alkoholu 5,3 %

Březen na jedno vlezem je pivo s obsahem 5,33 % alkoholu

Duben ještě tam budem sdílí stejný procentní obsah alkoholu jako pivo předchozí.

²⁰³KODET, Adam. *Tradice pivovarnictví v Krkonoších*. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, 2015.

Černokněžík je tmavé silné pivo s 6,3 % alkoholu.

Vodníkovo tajemství je řezaný ležák s 5,3 % alkoholu

Bock extra strong už podle obrázku červeného býka na etiketě napovídá na silné pivo. Má světlou barvu a 6,9 % alkoholu.

Novopacký pěták svůj název získal kvůli neobvyklému procentu alkoholu a to přesně 5,55 %.²⁰⁴

Pro export kvašeného nápoje do zahraničí používá značka piva BrouCzech lager a BrouCzech dark, jejichž název má odkazovat na typické novopacké pivo Brouček a doplnit informaci jeho původem. Obě z piv obsahují 5 % alkoholu. Právě o export se pivovar opírá ze 60 %. Toto pivo nalezneme například v USA, Kanadě, Číně nebo Itálii. Pro vývoz na apeninský poloostrov vyrábí pivovar značku BrouCzech Pils s obsahem alkoholu 5,3 %. Pro Thajský obchod se vyrábí BrouCzech Duke.²⁰⁵

²⁰⁴ facebook.com. *Pivovar Nová Paka, a.s.* Online [cit. 2021-02-19]. URL:<<https://www.facebook.com/Pivovar-Nov%C3%A1-Paka-as-184664378069>>.

²⁰⁵ Novopackepivo.cz. *Exportní produkty.* Online [cit. 2020-10-26]. URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

6. Závěr

Pivo je připravováno už od nejstarších dob. Tento nápoj nebyl přesnou kopií dnešního piva. Vyráběl se primitivně, ze surovin, které se snadno našly, a nesloužil pouze k popíjení, ale byl například i součástí polévek. Jeho hlavní surovinou mohl být obyčejný chléb, a proto bylo pivo husté, plné kvasinek a konzumovalo se horké.

V Čechách bylo pivo prokazatelně dokázáno již v 11. století, kdy ho mniši připravovali v kláštorech. Za rozkvět pivovarnictví se může považovat 13. století, kdy se zakládala nová města, která dostávala četná privilegia – mezi nimi i právo mílové nebo várečné. V tuto dobu se stalo váženým řemeslem. Jako v každém řemeslu, i v pivovarnictví můžeme sledovat spory o monopol ve vaření piva. Šlechta se s měšťany dohadovala až do roku 1517, kdy král Ludvík Svatováclavskou smlouvou stvrdil právo šlechty pivo vyrábět, avšak bez možnosti jeho prodeje na výročních trzích. Do cechů se mohli sdružovat pouze sládci. Pivovarnictví bylo pouze obchodní činností, a tak pivovarníci do cechů vstoupit nemohli.

Další posun pivovarnictví lze klást do první poloviny 19. století, kdy se k nám dostaly myšlenky průmyslové revoluce. Vznikl plzeňský pivovar, který dal základ dnešnímu ležáku, a o výrobě nápoje se počalo vyučovat na specializovaných školách.

Po obou světových válkách se pivovary ani nestačily rychle vzpamatovat a navrátit se k předválečným úspěchům, protože hned roku 1945 se jich týkala vlna znárodnění. Nejdříve těch větších, ale později úplně všech.

Privatizace po roce 1989 navrátila pivovary původním majitelům, sládci zvali zahraniční společnosti, aby jim poradily, jak se na novém trhu zorientovat a od té doby se výstav piva stále zvyšoval a také se počal soustřeďovat na zahraničí.

V Nové Pace se první pivovar postavil v 15. století, kdy se rozvíjela městská zástavba. Roku 1563 celé město postavené převážně ze dřeva postihl požár a pivovar shořel. Vrchnost městu za dvacet let od vypuknutí požáru povolila postavit nový pivovar. Ten, ale neměl dlouhého trvání, musel být na počátku 17. století zrušen výměnou za osvobození měšťanů od roboty. Pivo si bylo možné dále zakoupit ve vrchnostenském pivovaru v Dřevěnici. Takto Nová Paka fungovala až do 19. století, kdy průmyslová revoluce a nové epochální vynálezy přesvědčily úzkou skupinu měšťanů o vybudování vlastního parostrojního pivovaru.

Jeho stavba se začala provádět roku 1871 a první várku piva bylo možno ochutnat už v létě o rok později. Stavbu řídil proslulý městský architekt František Wolf a projekt vytvořil

pražský inženýr Josef Václav Novák. O pivo bylo hned od začátku velký zájem, a tak se musel pivovar rychle dostavovat, aby uspokojil stále větší poptávku. Roku 1901 tak dosáhl nejlepšího výsledku od počátku provozu, a to i přesto, že výstav se zmenšil.

Díky tomuto výbornému výsledku si mohl pivovar dovolit strhnout stávající pivovarský hostinec na novopackém náměstí a postavit zde výstavní hotel Centrál, který se stal od počátku roku 1906 místem všeho dění.

Rozvoj pivovaru přerušila první světová válka. Pro pivovar znamenala především zdražení vstupních surovin a jejich nedostatek byl řešen náhražkami, které chuti piva vůbec neprospívaly. Pivovar byl nucen vařit pouze slabá piva a jejich ceny zvýšit. Také drahé náhražky, například cukr, nesměl využívat.

Po válce se pivovar dlouho vracel ke stabilnímu předválečnému stavu. Nejvíce trpěl na stavu strojů, které se během války vůbec neopravovaly. Roku 1926 odkoupil sousední peckovský pivovar a získal velmi potřebné skladové prostory. O rok později ho prodal a ponechal si zde jen lednici na skladování ledu. Získané finance ve 30. letech využil k důležitým přestavbám.

Po odstoupení území Německu, pivovar přišel o mnoho odběratelů. Průmysl ovládalo Německo, a tak i název pivovaru se musel obohatit o německé pojmenování a díky novým státoprávním poměrům částečně upravil znění stanov. Od roku 1940 dával pivovaru instrukce Pivosvaz, společnost řídící hospodářský stav v Protektorátu Čechy a Morava.

Po konci války čekalo pivovar znárodnění. Jelikož však během válečného konfliktu pivovar plnil dané pokyny nadřízených, v roce 1946 byl navrácen do soukromých rukou. Nikdo netušil, že to bude jen na dva roky. Po únorovém převratu v roce 1948 se totiž znovu stal majetkem státu, konkrétně národního podniku Československé pivovary.

Československé pivovary se poté sloučily pod Podkrkonošské pivovary a byla zrušena národní správa. Následně se pivovar přesunul pod národní podnik Hradecké pivovary a v roce 1960 pod pivovary Východočeské.

Státní podnik Pivovar a Sladovna Nová Paka před uzavřením zachránila privatizace po roce 1989 a také zánik konkurenčních pivovarů v okolí. Jeho dveřmi následně prošlo mnoho majitelů, než roku 2001 získal svůj současný název Akciový pivovar a sladovna Nová Paka, a. s. Začal vyvážet do zahraničí, dohlížel na správnou kvalitu svých vstupních surovin, a tak jeho výstav rychle rostl. Vyráběl v té době netradiční nápoje jako například dýňové či medové pivo, zájem byl i o novopackého „Motobrouka“, tedy nealkoholický nápoj, anebo o „Hemp Valley Beer“ pivo s konopným aroma.

V současné době je možné zakoupit pivo přímo v pivovaru nebo v jeho pivovarských prodejnách. Stánky nalezneme na mnoha akcích konajících se v okolí, jako například na místní pouti, autokrosových závodech na nedalekém závodišti, nebo na tradičních pivovarských festivalech po celé České republice.

Bakalářská práce představila Akciový pivovar a sladovnu v Nové Pace formou zpracování historie od jejího počátku až do současnosti. Přináší dosud nezpracovaný pohled na historii podniku, který má před sebou otevřenou budoucnost. K sepsání práce byl využit zejména zpracovaný archivní soubor Akciový pivovar a sladovna Nová Paka ze Státního oblastního archivu v Zámrsku. Opírá se také o bohatou oborovou a regionální literaturu, a jelikož se o pivu dozvídáme čteně i na internetu, objevují se zde i zdroje internetové.

Nalezneme zde kapitolu o fungování sladovny, i výčet prodávaných piv. V příloze se seznámíme se vzhledem pivovaru dříve a dnes, můžeme zde shlédnout dobové dopisní papíry či etikety pivních lahví. Seznámíme se s produkcí pivovaru od roku 1990 a vývojem východočeských pivovarnických organizací mezi roky 1947 až 1989.

7. Conclusion

Beer has been brewed since ancient times. In these times beer did not copy today's drink. It was made very simply using raw materials which were easily found and was not used only as a drink but for making soups as well. Main material inside the beer was often normal bread and it was the reason that beer used to be very thick with lots of yeast. It was normally drunk hot.

First beer was certainly brewed in the 11th century in Bohemia by monks in the monasteries. The biggest prosperity for brewing was 13th century when new towns were established. These towns obtained numerous privileges such as the one-mile privilege or the brewing right. In the same time brewing has become a respected craft. There was also a dispute between the nobility and townspeople over which of them would have a monopoly on brewing beer. In 1517 king Ludvík confirmed by St. Wenceslas Treaty that the nobility could produce the beer, but they could not sell it on annual market.

Industrial revolution in the 19th century caused another prosperity for the brewing. The Pilsen brewery was built to give rise to a new type of the beer called "ležák". There were also a new specialized schools teaching beer brewing.

Many of the breweries were destroyed after both world wars and did not manage to recover from the war damage and were already nationalized in the 1945.

The breweries were returned to owners after privatization in 1989, Czech breweries invited the foreign companies which taught them how to find new customers and after that beer production were bigger and bigger and was focused abroad.

First brewery in Nová Paka was built in 15th century. Unfortunately, this wooden brewery burned down when big fire burned almost the entire town in 1563. After twenty years the nobility allowed the townspeople to build a new one. But it only worked for a short time. At the beginning of the 17th century people changed brewery for getting rid of work duties. From this moment the beer was available in neighbouring brewery in Dřevěnice. Nová Paka stayed without brewery until the 19th century when the industrial revolution influenced the thinking of the local townspeople to establish their own steam engine brewery.

The brewery began to be built in 1871 and first beer could be tasted on summer year later. The construction was managed by a famous town architect František Wolf and engineer Josef Václav Novák created the project. Beer started to be famous right after the first batch of beer and that was the reason it had to be built quickly to meet the growing demand. The best

result since the beginning of operation was achieved in 1901 even though beer production has shrunk.

Thanks to this excellent result the brewery could afford to demolish the existing brewery pub and on the same place build an exclusive hotel Centrál which became centre of all happenings from 1906.

The development of the brewery was interrupted by the First World War. The war caused higher prices of raw materials and the lack of these materials was solved by substitutes which were changing the taste of the beer. It was forced to brew only beers with lower alcohol content and sell them at a higher price. It was also not allowed to use expensive substitutes such as sugar.

It took a long time to recover from the war and to return to pre-war status. The machines were not repaired at all during the war and now were obsolete. In 1926 brewery bought a brewery in Pecka and obtained the necessary stocks. But novopacký brewery sold it after one year leaving only necessary fridge for ice. The money from the sale was used for reconstruction in the brewery.

The brewery lost many customers when the Sudetenland was ceded to Germany. The industry was from this time managed by the Germans and brewery had to add a German name to the existing Czech name. There must also have been changes in the statutes due to the new constitutional conditions. The economy was led by company Pivosvaz in the Protectorate of Bohemia and Moravia from 1940.

Like other breweries it was nationalized in 1945. As the brewery followed the instructions of his superiors during the war, it was returned to the owners a year later. No one knew it would be only for two years. It became the property of the state again in 1948. National company Československé pivovary became the owners.

Československé pivovary then merged under the Podkrkonošské pivovary. After that brewery belonged to national company Hradecké pivovary and in 1960 to Východočeské pivovary.

State company Pivovar a Sladovna Nová Paka was rescued from closure due to privatization in 1989 and collapse of competing breweries. In 2001 it got its current name Akciový pivovar a sladovna Nová Paka, a. s and started to export abroad, pay attention to the correct quality of their raw materials and that was the reason its production grow. People found popularity in non-traditional drinks such as pumpkin beer, honey beer, non-alcoholic “Motobrouk” or hemp beer called Hemp Valley Beer.

The beer can now be purchased inside the brewery in Nová Paka or in its stores in Kumburský Újezd, Lázně Bělohrad and Hradec Králové. You can find stalls with Nová Paka beer at many events for example town's fair, autocross races on nearby racetrack or traditional beer fairs across the country.

Bachelor thesis introduced Akciový pivovar a sladovna Nová Paka in the form of processing history from its beginning to the present. The work provides a yet unprocessed view of the history of the company which will be certainly known in a future. Archive file Akciový pivovar a sladovna Nová Paka from archives in Zámorsk was mainly used to write the bachelor thesis. Regional literature and literature about beer were also used as well as internet resources. We can find a chapter about operation of the malt house and list of beers that are sold. The appearance of the brewery today and before can be found in enclosure. In the same place you can see period note papers or labels of beer bottles. The last two pictures are production of the brewery from 1990 and development of the organization Východočeské pivovary between 1947 and 1989.

8. Seznam pramenů

SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Povolení k provozování živnosti od c. k. okresního finančního ředitelství v Jičíně*. 1872. inv. č. 43, kt. 1.

SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Rozhodnutí o zavedení prozatímní národní správy a jejím zrušení v souvislosti se znárodněním a doklady související* 1947-1949. inv. č. 45, kt. 1.

SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy ze schůzí správní rady* 1871-1889. kt. 1, kn. 1-5.

SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Zápisy z valných hromad* 1901. inv. č. 46, kt. 1.

SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1848(1849). *Zápisy z valných hromad* 1903. inv. č. 46, kt. 1.

SOA Zámorsk. Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949). *Zápisy z valných hromad* 1904. inv. č. 46, kt. 1.

SOA Zámorsk. Hradecké pivovary, n. p. Hradec Králové (1948-1960). *Určení rozsahu znárodnění majetkové podstaty podniku Akciový pivovar se sladovnou v Nové Pace* 1949. inv. č. 139, kt. 3.

SOA Zámorsk. Pivovary, s. p. Hradec Králové (1948-2013). *Etikety pivovaru Nová Paka z let 1960-1994*. inv. č. 372, kt. č 71.

9. Seznam literatury

Akciový pivovar v Nové Pace. In: *Světazor: obrázkový týdeník*, 1871, č. 31, roč. 5, s. 363. ISSN 1805-0921.

BASAŘOVÁ, Gabriela – HAVLÍČEK, Karel. *České pivo*. Praha, 2011. ISBN 978-80-87109-25-0. 309 s.

BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. Litomyšl, 2005. ISBN 80-7185-706-8. 161 s.

BENČOVÁ, Yvona. *Osobnosti Novopacka*. Nová Paka, 2011. ISBN 978-80-260-1742-4. 312 s.

BURDA, Tomáš. Průmysl. In *Ottova obrazová encyklopedie: Česká republika*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7360-724-1. 208 s.

CUŘINOVÁ, Petra. *České a moravské pivovary. Stavební dědictví tradičního výrobního odvětví*. Brno, 2007. ISBN 978-80-7293-182-8. 196 s.

ČESÁKOVÁ M. - HELIGROVÁ M.- KRAUSOVÁ J. *Archiv města Nová Paka, 1601-1945 (1958)*. Inventář. SOKA Jičín, 2002.

ČESKOSLOVENSKO, Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. In *Sbírka zákonů*. 11. 4. 1960. ISSN 1211-1244.

ČERMÁK, Karel. *Stoleté příběhy: Český ráj na sklonku Rakouska-Uherska*. Jilemnice, 2010. ISBN 978-80-86527-25-3. 224 s.

FOŘT, Josef. *Hlavní katalog: Všeobecná zemská výstava 1891 v Praze k oslavě jubilea první průmyslové výstavy v Praze*. Praha, 1891. 316 s.

HLAVAČKA, Milan. *Dějiny Rakouska*. Praha, 2002. ISBN 80-7106-491-2. 728 s.

HORÁČEK, Michal. Technický a vědecký pokrok českého pivovarství v evropských souvislostech 19. století. In *Kvasný průmysl* 2016, roč. 62, č. 1, s. 9–14, ISSN 0023-5830.

HRUŠKA, Libor. *Pivovarnictví 1869-1914. Žízeň nebo vlastenectví?* Disertační práce. Praha, Univerzita Karlova, 2013.

CHLÁDEK, Ladislav. *Pivovarnictví*. Praha, 2007. ISBN 978-80-247-6623-2. 218 s.

CHODOUNSKÝ, František. *Několik listů o pivě a pivovarnictví*, Praha, 1886. 64 s.

CHODOUNSKÝ, František – BERNAT, Josef. *Příspěvek k dějinám českého pivovarnictví*. Praha, 1891. 213 s.

JOZA, Petr. *Historie pivní lahve v Čechách: pivovarnictví a obchod*. Praha, 2019. ISBN 978-80-242-6294-9. 260 s.

KODET, Adam. *Tradice pivovarnictví v Krkonoších*. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, 2015.

KRATOCHVÍLE, Antonín. *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-86576-16-7. 265 s.

KŘIVSKÝ, Petr – SKŘIVAN, Aleš. *Století odchází*. Praha, 1982. ISBN 978-80-86493-12-1. 344 s.

KUBŮ, Eduard – PÁTEK, Jaroslav. *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*. Praha, 1999. ISBN 80-7184-716-X. 440 s.

MUŽÍKOVÁ, Michaela. *Alkoholismus – historie a současnost*. Bakalářská práce. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

Nová Paka. In *Národní listy*, 1927, č. 166, s. 12. ISSN 1214-1240.

NOVÁK VEČERNÍČEK, Jaroslav. *Dějiny piva: od zrození až po konec středověku*. Brno, 2009. ISBN 978-80-251-2019-4. 143 s.

Na etiketách portrét Valdštejna. In: *Orlické noviny*, 1997, č. 46, s. 13. ISSN 1210-602X.

Na pivo do Plzně. Plzeň: Plzeň – Turismus, p. o, 2019

PODSKALSKÝ, Ivo. *Jdeme na jedno a najednou je jich víc*. In: *Česká slast-Speciál Týdeníku Květy*, 2013, č. 1, s. 69. ISSN 0862-898X.

Přírodní vědy a technika, dějiny přírodních věd a techniky v českých zemích v datech. In *Ottova obrazová encyklopedie: Česká republika*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7360-724-1. 208 s.

PULEC, Jan. *Geografická analýza pivovarnického průmyslu v Česku*. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova, 2014.

STANĚK, Josef. *Blahoslovený sládek – kapitoly z dějin piva*. Praha, 1984. ISBN 24-002-84. 312 s.

STEJSKAL, Jan. *Novopacko portrét paměti a srdce*. Harrachov, 2009. ISBN 978-80-254-6056-6. 348 s.

ŠIMKOVÁ, Vlasta – TICHÝ, J. *Akciový pivovar a sladovna Nová Paka 1871-1948(1949)*. Inventář. SOA Zámorsk, 1986.

ŠUSTA, Josef. *Dějiny Evropy v letech 1812-1870*. Díl 1. Praha, 1924. 176 s.

VALCHAŘOVÁ, Vladislava. *Industriální topografie: průmyslová architektura a technické stavby: Královéhradecký kraj*. Praha, 2012. ISBN 978-80-01-05143-6. s. 154.

VANÍČEK, Vratislav – ČORNEJ, Petr – ČORNEJOVÁ, Ivana – RADA, Ivan. *Dějiny zemí koruny české I*. Praha, 2003. 320 s.

Vítězka veřejné soutěže o novopacký pivovar ztratila nárok na jeho koupi. In *Rudé právo*, 1994, č. 265, s. 14. ISSN 0032-6569.

ZÝBRT, Věnek. *Velká kniha piva: vše o pivu*. Olomouc, 2005. ISBN 80-7346-054-8. 288 s.

10. Internetové zdroje

Asz.cz. „*Kde se pivo vaří...*“ – výstava o historii českého pivovarnictví. Online [cit. 2021-03-15]. URL: <<https://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/vystavy-a-seminare/8222-kde-se-pivo-vari-8230-8220-vystava-o-historii-ceskeho-pivovarnictvi.html>>.

Brouczech.wa.cz. *Historie pivovaru*. Online [cit. 2020-10-21]. URL:<<http://brouczech.wa.cz/index.php?page=history&lang=cz>>.

Ceske-pivo.cz *Dny českého piva*. Online [cit. 2021-03-22]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/cp/dny-ceskeho-piva>>.

Ceske-pivo.cz *Fakta a zajímavosti*. Online [cit. 2021-03-22]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/fakta-a-zajimavosti>>.

Ceske-pivo.cz. *Historie českého pivovarnictví*. Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/historie-ceskeho-pivovarnictvi>>.

Ceske-pivo.cz *Rekordní výstav piva v roce 2016 podpořen exportem i vyšší spotřebou na tuzemském trhu*. Online [cit. 2021-03-22]. URL:< <http://ceske-pivo.cz/tz/rekordni-vystav-piva-v-roce-2016-podporen-exportem-i-vyssi-spotrebou-na-tuzemskem-trhu>>.

Ceskatelevize.cz *Toulavá kamera*. 6. 11. 2005. Online [cit. 2021-03-15]. URL: <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/205411000321106/>>.

Ct24.ceskatelevize.cz. *Alkohol, metla lidstva*. Online [cit. 2021-03-10]. URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1114024-alkohol-metla-lidstva>>.

Ct24.ceskatelevize.cz. *Každý Čech loni vypil o šest piv víc. Pivovary vyrobily rekordních 21,3 milionů hektolitrů*. Online [cit. 2021-03-10]. URL:< <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2782826-kazdy-cech-loni-vypil-o-sest-piv-vic-pivovary-vyrobily-rekordnich-213-milionu>>.

Ct24.ceskatelevize.cz. *V Egyptě objevili nejstarší velkopivovar na světě. Vařilo se v něm už před pěti tisíci lety.* Online [cit. 2021-02-19]. URL:<
<https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3269998-v-egypte-objevili-nejstarsi-velkopivovar-na-svete-varilo-se-v-nem-uz-pred-peti-tisici>>.

Dvojka.rozhlas.cz. *607. schůzka: teprve pivo udělá žízeň krásnou.* Online [cit. 2021-03-15]. URL:< <https://dvojka.rozhlas.cz/607-schuzka-teprve-pivo-udela-zizen-krasnou-7940290>>.

E15.cz *Pivari dál utíkají z hospod. Zákaz kouření byla poslední kapka, říká ředitelka svazu.* Online [cit. 2021-03-23]. URL: <<https://www.e15.cz/rozhovory/pivari-dal-utikaji-z-hospod-zakaz-koureni-byla-posledni-kapka-rika-reditelka-svazu-1343092>>.

facebook.com *Pivofest.* Online [cit. 2021-03 23]. URL:< <https://www.facebook.com/PivofestTrutnov>>.

facebook.com. *Pivovar Nová Paka, a.s.* Online [cit. 2021-02-19]. URL:< <https://www.facebook.com/Pivovar-Nov%C3%A1-Paka-as-184664378069>>.

Hotel-central38.webnode.cz. *Stručná historie Centrálu.* Online [cit. 2021-02-08]. URL:< <https://hotel-central38.webnode.cz/o-nas/>>.

Jicinsky.denik.cz. *Kde se pivo vaří, tam se dobře daří.* Online [cit. 2021-02-22]. URL:< https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/kde-se-pivo-vari-tam-se-dobre-dari-20160801.html>.

Jicinsky.denik.cz. *Novopacké pivo zaměřilo díky českému předsednictví k diplomatům Evropské unie.* Online [cit. 2021-02-23]. URL:< <https://jicinsky.denik.cz/podnikani/jcpaka-novopacke-pivovar20090120.html>>.

Jicinsky.denik.cz. *Pojďte na výstavu o budovách, které změnilы tvář Nové Paky.* Online. [cit. 2021-03-27]. URL:<https://jicinsky.denik.cz/kultura_region/pojdte-na-vystavu-o-budovach-ktere-zmenily-tvar-nove-paky-20150331.html>.

Jicinsky.denik.cz. *V Nové Pace vyučí nově i sládky*. Online [cit. 2021-02-22]. URL:<https://jicinsky.denik.cz/zpravy_region/v-nove-pace-vyuci-nove-i-sladky-20181113.html>.

Jicinsky.denik.cz. *Zajímavost: vydejte se za pivem do muzea*. Online [cit. 2021-02-22]. URL:< https://jicinsky.denik.cz/kultura_region/zajimavost-vydejte-se-za-pivem-do-muzea-20120627.html>.

Mladypodnikatel.cz. *Historie podnikání v Čechách: Jak to všechno začalo a kdy vznikly první podniky*. Online [cit. 2021-02-12]. URL: <<https://mladypodnikatel.cz/historie-podnikani-v-cechach-t4444>>.

MOSLER, Štěpán. *Historie a vývoj pivovarské architektury*. Ústav navrhování 6, FA VUT v Brně. Online [cit. 2021-03 14] URL: <https://dspace.vutbr.cz/bitstream/handle/11012/51938/120129_mosler.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Novinky.cz. *Protialkoholní záchytka slaví 65 let, byla první na světě*. Online [cit. 2021-03-10]. URL:< <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/protialkoholni-zachytka-slavi-65-let-byla-prvni-na-svete-351703>>.

Novopackepivo.cz. *Historie pivovaru v Nové Pace*. Online [cit. 2020-10-21]. URL:<<https://www.novopackepivo.cz/historie-pivovaru/>>.

Pivovari.cz *Pivovar Nová Paka*. Online [cit. 2021-02-12]. URL: <<https://pivovari.cz/listing/pivovar-nova-paka/>>.

Pivovary.info.cz. *Historie pivovaru Nová Paka*. Online [cit. 2020-10-21]. URL:< http://pivovary.info/prehled/novapaka/novapaka_h1.htm>.

Praguecityline.cz *Vyšehradská kapitula – historie*. Online [cit. 2021-02-1]. URL:< <http://www.praguecityline.cz/prazske-pamatky/vysehradska-kapitula-historie>>.

Prazdroj.cz. *Plzeňský prazdroj pivo k likvidaci zůžitkoval na pálenku*. Online [cit. 2021-03-17] URL:< <https://www.prazdroj.cz/plzensky-prazdroj-pivo-k-likvidaci-zuzitkoval-na-palenuku>>.

VALEK, Ladislav. *Pivovar Nová Paka, 2015*. YouTube video. [cit. 2021-02-24]. URL:< https://www.youtube.com/watch?v=emA8mm2_loM>.

Výzkumný ústav pivovarský a sladařský. *Historie výzkumného ústavu pivovarského a sladařského*. Online [cit. 2020-11-24]. URL: <<https://beerresearch.cz/vse-o-nas/historie-ustavu/>>.

Wikipedie.org. *Československé státní pivovary*. Online [cit. 2021-03-14]. URL:< https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskoslovensk%C3%A9_st%C3%A1tn%C3%AD_pivovary>.

Wikipedie.org. *Pivo*. Online [cit. 2021-03-23]. URL:< <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pivo>>.

Wikipedie.org. *Pivovar Nová Paka*. Online [cit. 2021-02-08]. URL:<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pivovar_Nov%C3%A1_Paka>.

Zejdlik.cz. *Historie piva v Českých zemích*. Online [cit. 2020-10-21]. URL:< <http://www.zejdlik.cz/zejdlikopedie/vse-o-pivu/historie-piva-a-dalsi-zajimavosti/historie-piva-v-ceskych-zemich#>>.

Zpravyceskyraj.cz. *Hotel Centrál se vrátí do života. Pomůže mu Jednota bratrská*. Online [cit. 2021-03-14]. URL: <<http://zpravyceskyraj.cz/hotel-central-se-vrati-do-zivota-pomuze-mu-jednota-bratraska/>>.

11. Seznam obrazových příloh

Příloha č. 1: Současný vzhled Akciového pivovaru a sladovny Nová Paka

Pivovary.info, Nová Paka fotoalbum pivovaru [online]. [cit. 2021-01-29].

<<http://www.zpravy.pivovary.info/wp-content/gallery/galerie-pivovaru-nova-paka/Nov%C3%A1-Paka-autor-Vladislav-Kopriva-26.jpg>>.

Příloha č. 2: Historický vzhled pivovaru Nová Paka z roku 1917

Fotohistorie.cz, Nová Paka. Online. cit. [2021-02-08].

<http://www.fotohistorie.cz/Kralovehradecky/Jicin/Nova_Paka/Default.aspx>.

Příloha č. 3: Etikety pivovaru Nová Paka z let 1960-1994

SOA Zámorsk. Pivovary, s. p. Hradec Králové (1948-2013). Etikety pivovaru Nová Paka z let 1960-1994. inv. č. 372, kt. č. 71.

Příloha č. 4: Dopisní papíry Novopackého pivovaru

Pivety.com. Nová Paka-dopisní papíry. Online [cit. 2021-03-14].

<<http://www.pivety.com/1948/Dopispapiry/DpNovaPaka.html>>.

Příloha č. 5: Schéma východočeských pivovarských organizací v letech 1947-1989

SOA Zámorsk, Pivovary s. p. Hradec Králové 1960-1990 (1994), *Vývojové schéma východočeských pivovarských organizací*. inv. č. 127, kt. 24

Příloha č. 6: Produkce pivovaru Nová Paka v letech 1990-2012 v hl.

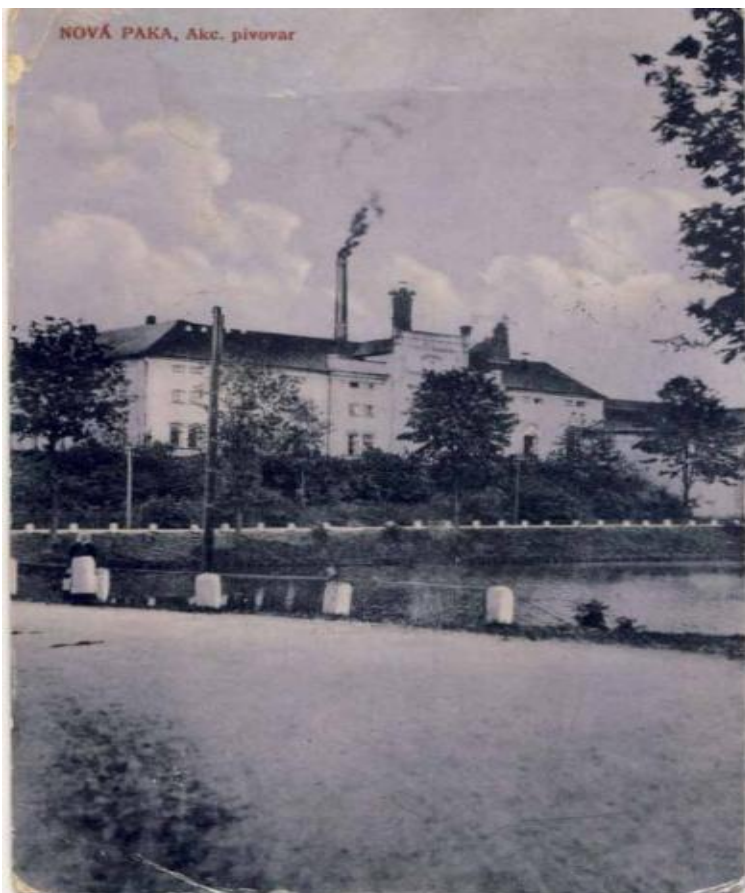
MATERNA, Kryštof – HASMAN, Jiří. Český pivní atlas. Středokluky, 2014. ISBN 978-80-86057-95-8. s. 42

12. Obrazové přílohy

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3.²⁰⁶

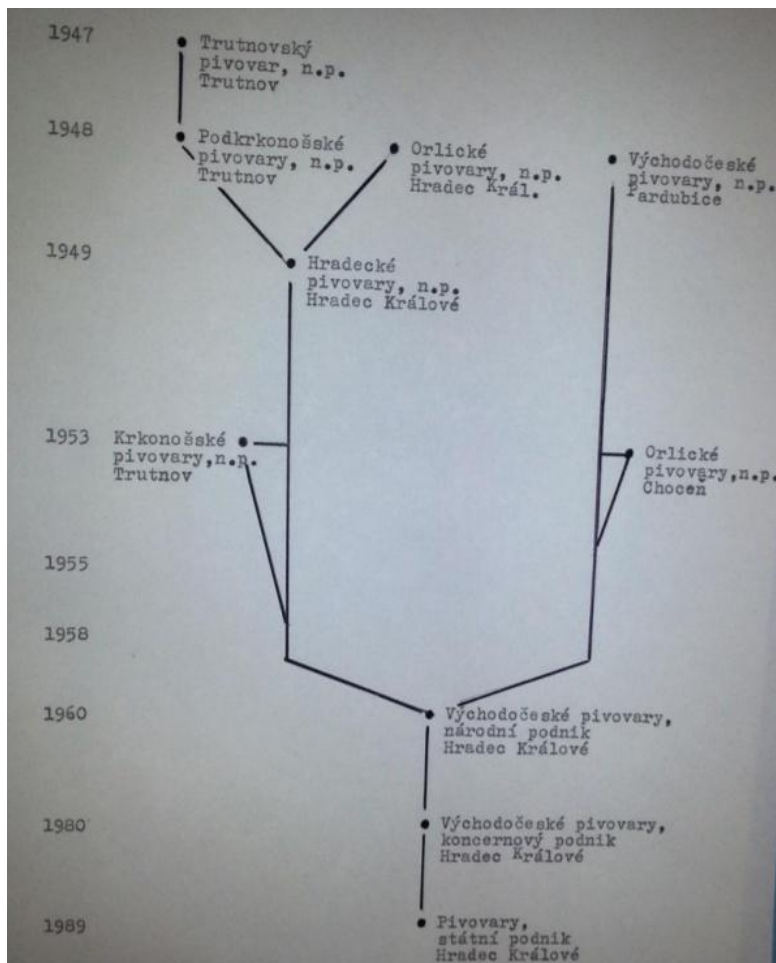

Příloha č. 4

²⁰⁶ V minulosti se alkohol udával hmotností, nikoliv objemem. Dnes ve 12° pivě naležeme 4,5 – 5 % alkoholu, dříve to bylo pouhých 3,1 %.

Příloha č. 5

Příloha č. 6

